Nämnden för
Statligt Stöd till Trossamfund

NR 3.

i SSTs skriftserie

Göran Larsson
David Thurfjell

Shia-muslimer i Sverige

– en kortfattad översikt

(OBS: notera att detta inte är originalsättningen utan är en version gjord för utskrift på egen skrivare. För sidreferenser – hänvisa till originalversionen av boken som finns på SST:s hemsida www.sst.a.se/material)

Hela skriften i A4-format
Nämnden för statligt stöd till trossamfund, Stockholm 2013

Omslagets baksidestext

Merparten av forskningen om islam och muslimer i både Sverige och övriga Europa har i huvudsak varit inriktad mot sunni muslimska organisationer. Därför vill vi med föreliggande studie bidra till att skapa en större kunskap om och överblick över shia- islams historia och nutida situation i dagens Sverige. Mot bakgrund av den tidigare forskningen om islam och muslimer är det tydligt att shia-islam är ett mycket underforskat ämne och det finns därför ett stort behov av att lyfta fram den rikedom och variation som återfinns bland shia-muslimer. Föreliggande studie bygger dels på en sammanställning av befintliga data rörande shia-muslimer i Sverige och dels på ett mindre antal intervjuer och fältbesök bland shia- muslimska organisationer i Stockholm, Göteborg och Trollhättan.

Göran Larsson är professor i religionsvetenskap vid Göteborgs universitet. Hans forskning är framför allt inriktad mot islam och muslimer i Sverige och Europa. Han har även publicerat arbeten om Koranen, islamisk teologi, ungdomskultur och religion och media.

David Thurfjell är docent i religionsvetenskap vid Södertörns högskola, Stockholm. Hans forskning är främst inriktad mot shia-islam, men han har också bedrivit omfattande studier om rom ska pingstvänner i Sverige. Utöver dessa områden har han även publicerat arbeten om religionsvetenskapliga teorier och metoder.

Förord

För att få en så omfattande bild som möjligt av hur olika religioner kan tolkas och förstås i Sverige är det speciellt viktigt att skildra, dokumentera och analysera hur minoritets-tolkningar kan se ut och praktiseras i dagens Sverige. Hur är dessa tolkningar relaterade till lokala förhållanden och hur påverkas religiösa minoriteter av internationella diskussioner och utvecklingar? Det är mot denna bakgrund som det har varit vår ambition att skriva en kort översiktlig presentation till hur olika shia-muslimska grupperingar har organiserat sig och etablerats i Sverige.

Föreliggande studie bygger dels på en sammanställning av befintliga data rörande shia-muslimer i Sverige och dels på ett mindre antal intervjuer och fältbesök bland shia-muslimska organisationer i Stockholm, Göteborg och Trollhättan. Vi vill därför tacka samtliga tjänstemän på SST, Kammarkollegiet och Polisen som har gett oss information av relevans för studien. Men speciellt viktigt är det att tacka alla shia-muslimska representanter som har bidragit med sin tid, kunskap och intresse för vår text om shia-islam. Ett stort tack till er alla!

Göran Larsson och David Thurfjell Göteborg och Uppsala sommaren 2013

SST:s skriftserie:

Nr 1 Islamofobiska fördomar och hatbrott - en kunskapsöversikt av Klas
Nr 2 Uppvaknandets vägar: Från buddhistisk historia till nutidens utövning och gemenskapsliv av Trudy Fredriksson, 2013.
Nr 3 Shia-muslimer i Sverige - en kortfattad översikt av Göran Larsson och David Thurfjell, 2013.
Nr 4 Islam och muslimer i Sverige - en kunskapsöversikt av professor Göran Larsson, 2015.
Nr 5 Ortodoxa och österländska kyrkor i Sverige, Thomas Arentzen, 2015.
Nr 6 Sufism i Sverige – En lägesrapport från Stockholm, Göteborg och Malmö av Simon Sorgenfrei, 2016.

A - sidhänvisning i originalet
B - sidhänvisning här

INNEHÅLL

Innehåll:	A	B
Författarnas förord	*9*	**2**
Inledning	*l0*	**4**
Vad är shia-islam?	*13*	**5**
Etnicitet och språk	*18*	**7**
Hur många shia-muslimer finns det i Sverige?	*22*	**9**
Shia-muslimska föreningar och organisationer	*26*	**11**
Verksamhet	*28*	**11**
Ekonomi	*32*	**13**
Teologiska särdrag och diskussioner	*34*	**14**
Internationella kontakter	*43*	**18**
Publikationer, Internet och andra sociala media	*44*	**18**
Utanförskap, försvenskning och globala utmaningar	*46*	**19**
Appendix:		
- Shia-församlingar i Sverige	*52*	**23**
- Sammanställning, ISS:s enkätundersökning våren 2013	*58*	**25**
- Shiitiska nätsidor	*66*	**27**
Referenser	*68*	**27**
Tabeller:		
Tabell l: Shiiter i Sverige	*23*	**9**
Tabell 2: Utbetalade statsbidrag till islamiska församlingar år 2012	*32*	**13**

Inledning

När det gäller studiet av islam och muslimer i Europa har merparten av studier varit fokuserade på sunnimuslimska grupperingar och inriktningar. Shia-islam är dock ingen marginell grupp i islams historia. Uppskattningsvis tillhör cirka 40 procent av Mellanösterns och 15 procent av världens muslimska befolkning någon form av shiitisk riktning. Shia-islam utgör också en viktig idéströmning och teologisk riktning redan från islams tidiga historia. Trots detta ägnas alltså merparten av västerländsk islamforskning åt sunnitisk islam och vad gäller shia-muslimer som lever i västvärlden finns ytterst lite forskning. Förutom att sunni-islam utgör den till antalet anhängare största inriktningen inom islam, kan detta delvis förklaras med det faktum att de flesta shiagrupper i den muslimska världen länge varit politiskt och socialt marginaliserade i sina egna samhällen. De senaste åren har dock medfört en väsentlig förändring av denna maktbalans. I Libanon och Irak har shia-muslimer gått från politiskt utanförskap till regeringsmakt och i Saudiarabien och Bahrain har den så kallade arabiska våren medfört att shiiterna i dessa länder alltmer kunnat göra sina röster hörda gentemot de sunnitiska makthavarna. En konsekvens av detta uppvaknande är också ett visst ökat intresse för denna islaminriktning i den västerländska forskningen. Samtidigt är det tydligt att teologiska skillnader och konflikter mellan sunnitiska och shiitiska muslimer får en allt större betydelse i den regionala politiken i Mellanöstern. I vilken omfattning dessa konflikter och spänningar också kommer att spilla över till Sverige är än så länge oklart.

Att shia-muslimer har negligerats i forskningen om islam i Europa är anmärkningsvärt enligt bland annat den nederländske forskaren Matthijs van den Bos som betonar att det finns en lång historia av shiitisk närvaro i västvärlden. Han pekar bland annat på Imam Ali moskén i Hamburg som tillhör *Islamisches Zentrum Hamburg* och som etablerades och uppfördes av iranska handelsmän redan på 1960-talet. Arbetet för att bygga en moské startades 1953 och byggnaden invigdes 1963. Sedan dess har den utökats med bland annat ett bibliotek.[1] Även shiitiska rättslärda som Ayatollah Mohammad Baqer as-Sadr (1935-1980) och Ayatollah Lotfollah Golpayegani (f. 1918) var viktiga för etablerandet av de första muslimska organisationerna i Västeuropa. De var med och grundade *The Muslim Arab Youth Organization* i Storbritannien och Irland samt *The World Islamic League*. Dessa organisationer upprättades 1967 respektive 1970. Det finns också tecken på att studenter från shiitiska teologiska seminarier i Mellanöstern (så kallade *hawza*)[2] inledde mission i Europa på 1970-talet. När det gäller den shiitiska närvaron i Europa så är Storbritannien en av de viktigaste noderna (van den Bos 2011:561).

Sunni-muslimer får också ofta företräde när det gäller att i media uttala sig i frågor som rör islam. Detta faktum har ibland lett till att shiitiska tolkningar av islam i media blivit beskrivna som uttryck för marginella särintressen av denna religion. Det är problematiskt att medier som gör anspråk på konfessionsneutralitet utgår från sunnitisk islam som norm i sina beskrivningar av islam. Även svenska myndigheter har ibland bidragit till denna uppdelning och i vissa fall tycks myndigheter mer eller mindre medvetet följa en given muslimsk inriktnings konfessionella uppdelning och rangordning av andra inriktningar. Detta har bland annat resulterat i att minoritetsinriktningar – som till exempel Ahmadiya – har exkluderats från olika myndighetssammanhang. I vissa fall tycks svenska staten till och med har haft som ett mål för sin verksamhet att berätta vad som är ”sann” islam (för en närmare diskussion om detta problem se Cato 2012). Att avgöra vad som skulle kunna vara sann eller falsk islam är dock inte en uppgift för vare sig religionsvetare, public service-journalister eller myndigheter, utan möjligtvis en teologisk fråga för muslimer. Det är inte sekulära myndigheters uppgift att diktera vad medborgarnas religiösa traditioner skall innehålla.

För myndigheter kan det dock finnas ett intresse av att veta vilka olika grupper som finns representerade i Sverige och i vilken omfattning dessa samverkar med det omgivande samhället och myndigheter. Föreliggande korta kunskapsöversikt har därför som syfte att beskriva några av de viktigaste organisationerna och skeendena inom svensk shia. Materialet har insamlats genom platsbesök och intervjuer med representanter för ett mindre antal shia-muslimska församlingar och föreningar i Sverige. Vi har också gjort en närläsning av hemsidor och andra publikationer som berör

[1] För mer information om denna moské se http://en.izhamburg.com/Ueber-das-Islamische-Zentrum-Hamburg/Baugeschichte-des-Islamischen-Zentrum-Hamburg (besökt 2013-05-29).

[2] Arabiska och persiska namn och termer kan transkriberas på olika sätt. I denna text används ett förenklat system ämnat att underlätta uttalet för en svensktalande person.

shia-islam i Sverige. Utöver detta har grundläggande information om föreningar hämtats ur SST:s databaser.

Texten inleds med en kort presentation av shia-islam. Därefter presenteras svensk shia med avseende på etnicitet, språk, denominationer, organisationer, verksamhet och teologiska diskussioner. Texten avslutas med några reflektioner kring de förändringsprocesser som pågår inom shiagrupperna i Sverige. I två appendix presenteras dels de shia-muslimska församlingar som ingår i SST:s nätverk och dels ett antal svenska shia-muslimska nätsidor.

Vad är shia-islam?

Shia-islam är en inriktning inom islam och omfattar omkring 15 procent av världens muslimer. Shia-islam är statsreligion i Iran och majoritetsreligion i Iran, Irak, Azerbajdzjan och Bahrain. Utöver dessa länder så finns det också stora minoriteter av shiiter i Indien, Pakistan, Saudiarabien och inte minst Libanon. I Mellanöstern utgör shiiterna 40 procent av den muslimska befolkningen. Precis som sunnitisk islam – som är islams andra huvudfåra – är shia-islam inte något homogent fenomen. Tvärt om ryms, inom ramen för det vi kallar shia, en rad olika tolkningstraditioner och uttryck. I Sverige stöter man ibland på föreställningen att shiitisk islam skulle vara mer politisk och extremistisk än sunnitisk. Detta stämmer inte. Politiska islamistiska tolkningar finns inom både sunni och shia, på samma sätt som det finns liberala och sekulära tolkningar inom båda traditionerna.

Den avgörande skillnaden mellan sunni och shia har att göra med hur man ser på religionen islams fortsättning efter profeten Muhamads död år 632 e.v.t. Medan sunniter är måna att betona att Muhamad endast lämnade efter sig Koranen och att det efter honom är upp till muslimerna att tolka och tillämpa denna i ljuset av profetens exempel, menar shiiter att Muhamad innan han dog hade utsett sin efterträdare och att han därför – utöver Koranen och sitt exempel – också lämnade efter sig den ledare som efter hans död skulle bli den första att leda islams utveckling. Den person som Muhamad, enligt shia-islam, utsåg till ledare (på arabiska *Imam*) var hans släkting och nära bundsförvant Ali ibn abu Talib (d. 661). Ordet shia är förkortning av arabiskans *shiat Ali* som betyder Alis parti. Shia-islam kan därför definieras som den islamform, som när osäkerhet råder, väljer den tolkning av Koranen och islam som förmedlats av Imam Ali och hans efterträdare.

Genom historien har sedan den lärdomstradition som de shiitiska imamerna predikat fått vissa särdrag som färgat denna form av islam. Det finns mellan sunniter och shiiter marginella skillnader i fråga om hur man lever sitt religiösa liv som muslim. Till exempel brukar shia-muslimer slå ihop dagens fem böner så att de bes vid tre tillfällen. Man använder också en liten platta av jord (*mohr*) att trycka pannan på när man ber och det finns vissa skillnader i vissa civilrättsliga och rituella shariafrågor.[3]

Enligt shiitisk historieskrivning var det Guds och Muhamads plan att Ali och hans ättlingar skulle bli ledare för muslimerna efter Muhamad. Detta skedde dock inte. Ali var förvisso ledare för alla muslimer under en kort period[4] men förutom det kännetecknades shiiternas tidiga historia av att de stängdes ute från den makt de ansåg att de var avsedda att ha. Detta utanförskap har präglat den shiitiska traditionen och det finns en stark betoning på nödvändigheten att stå upp mot politiskt förtryck och en upplevelse av att vara orättvist behandlad men att inte desto mindre ha Gud och sanningen på sin sida. Särskilt viktig är här berättelsen om Imam Husayn (d. 680). Han var Alis son och den tredje Imamen. Under ett upprorsförsök blev han tillsammans med sina följeslagare dödad av en övermäktig sunnitisk armé. Detta skedde i Karbala i Irak år 680 under den tionde dagen (arabiska: *ashura*) i den arabiska månaden Muharam. Åminnelseriterna på detta datum varje år utgör ett utmärkande drag i shiitiskt fromhetsliv (för en detaljerad historisk studie av händelserna kring Karbala se Hylén 2007).

[3] För bilder på olika varianter av inskriptioner som kan förekomma på en mohr, se till exempel http://shahrefarang.com/en/shiite-mohr-turbah/ (besökt 2013-05-29). För en jämförande diskussion med sunni-muslimska uppfattningar om

4 Ali bin Abu Taleb utsågs till den fjärde kalifen (ersättaren) efter profeten Muhammads död år 632. Ali styrde som kalif från år 656 fram till 661 då han mördas.

Shia-islam har genom historien delats upp i flera olika förgreningar. Den största grenen inom shia-islam är idag tolvorna, *ithna ashariya* på arabiska, denna grupp kan också kallas imamiter eller tolv-imamshia. Som namnet antyder räknar denna grupp med totalt tolv imamer efter profeten Muhamads död år 632. Den tolfte av dessa, Imam Mahdi (f. 868), anses fortfarande vara i livet, men anses sedan 900-talet leva i fördoldhet (på arabiska *ghaybat*) för att tillsammans med Jesus återkomma vid den yttersta tiden. Inom tolv-imamshia räknar man med följande tolv imamer (Rippin 2012:125):

1. Ali ibn abu Talib, d. 661
2. Hasan (Alis son), d. 669
3. Husayn (Alis andre son), d. 680
4. Zayn al-Abidin (Husayns son), d. 712 eller 713
5. Muhamad al-Baqir (Zayns son), d. 735
6. Djafar as-Sadiq (Muhamads son), d. 765
7. Musa al-Kazim (Jafars son), d. 799
8. Ali ar-Rida (Musas son), d. 818
9. Muhamad at-Taqi al-Djawad (Alis son), d. 818
10. Ali al-Hadi (Muhamads son), d. 868
11. Hasan al-Askari (Alis son), d. 873 eller 874
12. Muhamad al-Mahdi (Hasans son), f. 868

Den näst största huvudgrenen inom shia-islam kan med ett samlingsnamn kallas ismailitisk. Detta eftersom den härstammar från en grupp som ansåg att en viss Ismail ibn Djafar skulle räknas som den sjunde imamen. Denna gren utmärks genom att de har en stark betoning av religionens esoteriska aspekter, det vill säga föreställningen att det finns en djup, hemlighetsfull och mystik sanning bakom religionens olika uttryck och symboler (Peterson 1995:341). Idag delas ismailitisk islam i en rad grupper som finns utspridda över hela världen. Historiskt sett kan man säga att ismailitisk shia-islam grovt delades i två förgreningar. Dels en västlig grupp återfanns i Irak, Bahrain och de västra delarna av Persien och dels en östlig gren som återfanns i östra Arabien och i Bahrain. Skillnaden mellan dessa två grupperingar handlade ursprungligen bland annat om huruvida man accepterade Ubayd Allah al-Mahdis anspråk på att vara en ny imam i Syrien år 899. De som accepterade detta anspråk utgjorde grunden till den framväxande Fatimidiska dynastin som dominerade i Nordafrika och Egypten från år 909 till och med år 1171 då den erövrades av Saladin (Peterson 1995). Efter detta har dock ismailitisk islam utvecklats i en rad olika förgreningar varav de flesta idag framför allt återfinns i Sydasien.

I Sverige finns representanter för två ismailitiska grenar och dessa är Bohri och Nizari-ismailiterna. Beteckningen Bohri kommer från ett indiskt ord för handel. Gruppen leds gruppen av en Dai Mutlaq (ordagrant: absolut missionär) som anses representera och handla å den fördolde imamens vägnar. Den nuvarande Dai heter Sayidna Muhamad Burhanuddin Saheb (f. 1915) och han har lett gruppen sedan 1965. Han residerar för närvarande i Bombay, Indien, men hans ämbete uppstod ursprungligen i Jemen. Historiskt har dessa ismailiter en koppling till de Fatimidiska kalifer som diskuterades ovan (Abdulhussein 1995).

Nizari-ismailiterna, eller Aga Khan-ismailiter som de också kan kallas, är en annan internationellt sett viktig gren av ismailitisk shia. Denna grupps ledare betitlas Aga Khan och gruppen utmärker sig genom sina starka esoteriska inslag, sin toppstyrda organisation och sin öppenhet för det västerländskt moderna. De flesta Nizari-ismailiter finns i Indien och Pakistan samt utspridda i det som var det brittiska kolonialväldet (Nanji 1995).

En överväldigande majoritet av Sveriges shia-muslimer tillhör den tolv-imam-shiitiska inriktningen. Det finns dock tre bohri-församlingar i Mariestad, Jönköping och Göteborg. Den sistnämnda av dessa är mycket liten. Det har tidigare även funnits Nizari-ismailitisk verksamhet i landet men det är osäkert hur aktiva dessa grupper är idag. Enligt uppgift skall det finnas en Ismailia förening i Göteborg och en mindre gruppering i Växjö. Ingen nizari-ismailitisk församling erhåller för närvarande statsbidrag i Sverige. Den verksamhet som tidigare fanns stod i nära förbindelse med den internationella centralorganisationen. Nizari-ismailiterna är inte heller organiserade genom någon muslimsk paraplyorganisation i Sverige.

Några sufiordnar som har organiserd verksamhet i Sverige är shiitiska. Sufismen är ett uttryck för islam som kännetecknas av sitt fokus på den individuella andliga utvecklingen. På organisatorisk nivå

består sufismen av ett antal ordnar (*tarikat*). Dessa är sammanslutningar av män och kvinnor som leds av en andlig ledare (*shaykh*) och dennes representanter. Vissa av sufiordnarna har stor internationell spridning och miljontals anhängare. Andra är mindre. Det finns i de flesta fall ingen motsättning mellan att vara organiserad i en sufiorden och att vara ”vanlig muslim”. Tvärt om har sufiordnarna traditionellt utgjort den infrastruktur som organiserat muslimer i de flesta delar av den muslimska världen. Sufiordnarna kan vidare vara både sunnitiska och shiitiska. Bland de shiitiska ordnar som har verksamhet i Sverige märks den iranska Nimatullahi-ordern som har en möteslokal (*khaneqa*) Sundbyberg utanför Stockholm (Westerlund 2001, www.nimatullahi.org/se/). I Sverige finns även *Maktab Tarighat Oveysi Shahmaghsoudi* (MTO Shahmaghsoudi) som är en annan orden med shiitisk profil. Denna har verksamhet i Göteborg (Aneer 2001).

Alevismen är en annan islamform som är besläktad med shia-islam. I Sverige finns aleviter inte minst bland den kurdiska befolkningen. Denna grupp kommer dock inte att diskuteras i den här texten. För vidare läsning, se istället Olsson et al 1998.

Etnicitet och språk

Shia-muslimerna i Sverige har sitt ursprung i flera olika länder och de skiljer sig inbördes i fråga om teologisk inriktning såväl som språk och etnicitet. I fråga om språk och etnicitet kan de delas in i fyra huvudgrupper. Störst är den arabisktalande gruppen som har rötter i Irak och i viss utsträckning i Libanon. Dessa utgör uppskattningsvis 80-90 procent av religiöst organiserade shiiter i Sverige. Förenta staternas intervention i Irak 2003 och det efterföljande kriget där har genererat omfattande flyktingströmmar som gjort att denna grupp har ökat markant i Sverige.[5] Det är dock viktigt att påpeka att merparten av de irakiska flyktingar som kom till Sverige före 2003 och Saddam Husein regimens fall, också var shia-muslimer. Dessa tillhörde tillsammans med bland annat kurder en av de mest förföljda grupperna i Irak under Saddam-tiden. Det finns i dagsläget ungefär 128 000 irakfödda personer i Sverige enligt uppgifter från Statistiska Centralbyrån. Det finns dock ingen statistik på religionsfördelningen bland dessa men deras röster i det irakiska parlamentsvalet 2010 gav en indikation om vilka befolkningsgrupper de tillhör. Detta eftersom de irakiska partierna i stort följer etniska och religiösa gränser. Svensk-irakiernas röster delades i stort sett jämt mellan kurder och shiiter. Även kristna kandidater fick några procent.[6] Sunnitiska arabiska irakier tycks dock inte ha kommit till Sverige i så stor utsträckning.

Libanesiska flyktingar och invandrare har kommit till Sverige sedan inbördeskriget i Libanon på 1980-talet. Libanon är ett påtagligt mångreligiöst land som förutom shia-muslimer har stora grupper sunnimuslimer, ortodoxt kristna och druzer som också kan relateras till shiitiska utbrytargrupper ur ett religionshistoriskt perspektiv. Antalet libanonfödda i Sverige beräknas till ungefär 25 000 personer. Det finns ingen statistik på hur många av dessa som är shia-muslimer.

Den näst största gruppen shia-muslimer är den persisk-talande gruppen. Bland dessa finns shiiter av iransk börd samt dari-talande afghaner. De senare tillhör framför allt den afghanska hazara-gruppen som är shia-muslimsk. Dari är den afghanska variationen av persiska. På senare tid har antalet afghanska flyktingar som kommit till Sverige ökat kraftigt[7] och detta har inneburit att shia-moskéerna blivit tvungna att utöka sitt persisktalande program. Det finns enligt Statistiska Centralbyrån cirka 65 000 iranskfödda i Sverige idag (2013). Om man till den iranska gruppen räknar in svenskfödda barn och barnbarn torde antalet iranier i Sverige dock uppgå till uppåt det dubbla. Bland dessa har en stor majoritet sin kulturella bakgrund inom shia, men många iranier har tagit avstånd från detta arv på grund av negativa erfarenheter av den islamiska regimen i Iran.

[5] Se till exempel http://www.migrationsverket.se/info/6525.html (besökt 2013-05-29).
[6] Dessa uppgifter har lämnats av Haider Ibrahim 2013-04-25, men fördelningen av röster från Sverige har dock inte varit möjlig att kontrollera. Enligt uppgifter från DN så fanns det 80 000 irakier som var röstberättigade, men majoriteten av dessa valde inte att rösta i valet. För en kort diskussion om valet och det låga valdeltagande se Svahn 2010 samt Lönnaeus 2010.
[7] För en mer detaljerad beskrivning av flyktingströmmar från Afghanistan till Sverige se http://www.migrationsverket.se/info/5606.html (besökt 2013-05-29).

Den tredje gruppen är den sydasiatiska som i den organiserade verksamheten i Sverige talar urdu. Här finns personer av indiskt, pakistanskt och östafrikanskt ursprung. Det var individer med denna bakgrund som etablerade och byggde den första shia-muslimska moskén i Trollhättan år 1985 (se Karlsson & Svanberg 1995:42-45 samt Westin 1990). Många av de sydasiatiska shia-muslimerna tillhör den så kallade khoja-gruppen som har sitt ursprung i norra delarna av Indien. Redan på 1300-talet konverterade khoja-gruppen från hinduism till islam och traditionellt tillhörde många den nizari-ismailitiska grenen av shia. På 1800-talet kom dock delar av gruppen att konvertera till tolvimamshia eller sunnitisk islam och idag finns khojas inom alla dessa grenar (Sachedina 1995). Muslimer ur khojas-gruppen var de första shia-muslimerna som kom till Sverige. De kom från Uganda där Idi Amin (1925-2003) under våldsamma former fördrivit den sydasiatiska befolkningen. Detta var år 1973 och många hamnade i Trollhättan. Gruppen är känd i den svenska litteraturen som uganda-asiaterna (Lindmark 1984; Westin 1990). De flesta i khoja-gruppen talar antigen gujarati eller katchi (stavas ibland *kutchi*) som båda är nordindiska språk. Bland den organiserade shiaverksamheten i Sverige har dock urdu kommit att dominera mer och mer bland shia-muslimer av sydasiatisk bakgrund. Urdu är lingua franca för sydasiatiska muslimer och när grupper som talar olika språk kommer samman har det fallit sig naturligt att använda detta språk. Urdu är dessutom det muslimska lärdomsspråket i Sydasien, medan katchi, och till viss del även gujarati, har mer karaktären av ett intimt språk för hemmiljön. Åtta församlingar i Sverige har urdu och gujarati, men också i allt högre utsträckning svenska som verksamhetsspråk och av dessa ligger tre i Stockholm, två i Jönköping, en i Mariestad, en i Trollhättan och en i Göteborg. Tre av dessa, Göteborg, Mariestad och Jönköping, utgörs av Bohri-muslimer. Etniskt och kulturellt sett är Bohri-muslimerna mycket lika khoja-gruppen. De talar samma språk och de härstammar från samma område i Indien. De ser dock inte sig själva som khojas. Däremot samarbetar de med tolv-imamshiitiska khojas och organisationer. Nizari-ismailiterna däremot tillhör khojja-gruppen. Det finns enligt uppgift från gruppens företrädare drygt 600 khojas i Sverige.

Den fjärde gruppen är etniska svenskar. Dessa utgör förmodligen en mycket liten minoritet av personer som – oftast för att kunna ingå äktenskap med en shia-muslimsk man eller kvinna har valt att konvertera. Församlingen i Jakobsberg uppger att de tar emot omkring 5-6 sådana konvertiter per månad men det finns för närvarande inga systematiska studier som har som haft som ambition att kvantifiera antalet konvertiter till islam i Sverige och därför saknas uppgifter om hur många som har konverterat. På samma sätt saknas även uppgifter om hur många som lämnar islam. Konvertiter som drivs av ett teologiskt motiverat religiöst intresse tycks dock vara färre än de som konverterar i samband med äktenskap. Församlingen i Jakobsberg uppger till exempel att de endast tar emot cirka tio konvertiter som konverterar av teologiska skäl per år. Dessa får vanligtvis först träffa en rättslärd, men slussas sedan vidare till församlingens ungdomsorganisation, al-Hadi, vars uppgift blir att introducera dem till islams lära och liv samt till församlingens verksamhet. Generationsskiftet i församlingarna gör också att svenska i allt högre utsträckning blir det naturliga språket också för medlemmar av arabisk, persisk eller sydasiatisk börd. De senaste åren har inneburit att svenska språket har kommit att ta en större plats i till exempel predikningar och informationstexter. Mer om detta nedan.

Det bör också nämnas att Azerbajdzjan är ett shiitiskt land med ett turkiskt språk. I Sverige finns ett relativt litet antal azerier och de som finns verkar inte vara religiöst aktiva inom ramen för den organiserade shiaverksamheten. Enligt uppgifter från Statistiska Centralbyrån fanns det cirka 2500 individer från Azerbajdzjan i Sverige år 2012. Det finns också shia-muslimer bland de kurder som kom till Sverige från 1980-talet. En liten minoritet (5-10 procent) av kurderna är shia-muslimer, denna grupp kallas Feyli-kurder. Dessa talar feyli som är en underdialekt till huvuddialekten Sorani och de flesta som använder denna dialekt härstammar från de sydligaste delarna av Kurdistan i gränslandet mellan Irak-Irans.

Samtidigt som det finns spår av en etnisk och språklig uppdelning är det tydligt att både shia- och sunni-muslimska församlingar blir allt mer heterogena och att gränserna mellan etniska och språkliga grupper därför blir allt otydligare. För de flesta församlingar tycks svenska utgöra ett förenande språket som delas av merparten av medlemmarna. Migrationsprocesser har också bidragit till att äldre strukturer har förändrats. Till exempel har antalet irakiska invandrare i den shia-muslimska moskén i Trollhättan ökat markant, vilket bland annat har påverkat språkbruket. Församlingen har ändrats från att ha varit dominerad av indiska/pakistanska traditioner till att bli mer influerade av arabiska traditioner. Dessa förändringar framträder tydligast när det gäller språk och idag är därför mångfalden

större i församlingen i Trollhättan. Den ursprungliga dominansen av indiska och pakistanska grupper märks fortfarande när det gäller vilka som är medlemmar och delaktiga i styrelsen.

Hur många shia-muslimer finns det i Sverige?

För det första är det viktigt att betona att det inte förs någon statistik över medborgares religiösa tillhörighet i Sverige. En exakt uppgift om hur många shia-muslimer som lever i vårt land är därför omöjligt att få fram. Att göra en uppskattning av antalet försvåras också av det faktum att många av de framför allt iranier som växt upp i en shiitisk miljö tagit avstånd från denna religion samt av att många har föräldrar med olika religion.

Om vi räknar så inklusivt som möjligt och endast har för avsikt att identifiera hur många personer som har en kulturell koppling till shiitisk islam är ett mycket osäkert tillvägagångssätt att ta antalet utlandsfödda svenskar från länder med shiitisk befolkning och bland dessa räkna ihop antalet personer som motsvarar den procentsats shiiterna utgör i respektive land. En sådan uträkning hamnar år 2012 på 165 000 personer. Givetvis är denna siffra mycket osäker. Ofta utgör inte flyktingar ett proportionerligt tvärsnitt av andelen olika religiösa grupper. Från Irak, till exempel, har, som nämnts ovan, shia-muslimska araber i högre utsträckning än sunnitiska araber lämnat landet, men samtidigt är dessa proportionerligt färre än kurder. När man räknar på hur stora de etniska grupper som finns i Sverige är bör man vidare innefatta barnen till de som invandrat eller flytt hit. I fallet med de Iranfödda är detta en stor grupp. Många iranier kom till Sverige i samband med Iran-Irakkriget under 1980-talet. Bland dessa har många därefter bildat familj och fått barn och barnbarn i Sverige. Andra har dött i Sverige men efterföljande generationer lever vidare och upprätthåller en åtminstone delvis iransk identitet. Det finns enligt SCB idag 65 649 iranskfödda svenskar. Denna siffra är dock ingen beskrivning av hur många persisktalande etniska iranier med kulturell bakgrund i shiitisk islam som finns i landet. Denna siffra är säkerligen betydligt högre.

Tabell 1: Shiiter i Sverige

Länder med shiiter	svenskar födda där 2012	% shia i landet (högt räknat)	ger shiiter i Sverige
Afghanistan	21484	19%	4082
Azerbajdzjan	2495	85%	2121
Bahrain	80	7%	56
Indien	19415	41%	8057
Irak	127860	65%	83109
Iran	65649	90%	59084
Libanon	24743	27%	6681
Pakistan	10741	20%	2148
Saudiarabien	2126	15%	319
			165 656

(Källa: Statistiska centralbyrån samt adherents.com)

Representanter för islamiska shiasamfunden i Sverige beräknar antalet kulturella shiiter i Sverige till omkring 250 000. Denna siffra är möjligtvis något hög men en uppskattning på mellan 200 och 250 000 framstår inte som osannolik givet den demografiska statistik som finns tillgänglig. Bland dessa finns också mindre, men för verksamheten betydelsefulla grupper som inte märks i uppställningen ovan. Inte minst de ugandiska indienättade shia-muslimer som var tvungna att fly från Uganda under 1970-talet.

Det är viktigt att betona att en siffra på över 200 000 personer på intet sätt beskriver religiöst aktiva shia-muslimer i landet. Inom denna höga siffra ryms tvärtom även personer som tagit starkt avstånd från shiitisk islam – socialister, ateister och även konvertiter till andra religioner. Om vi istället fokuserar religiöst aktiva blir siffran betydligt lägre. Enligt uppskattningar från den främsta shiitiska samarbetsorganisationen i landet, *Islamiska Shiasamfunden i Sverige* (ISS) är omkring 70 procent av

de irakiska och 5 procent av de iranska shiiterna i Sverige religiöst aktiva. Om vi räknar på dessa siffror hamnar vi på omkring 65 000 religiöst aktiva shiiter i landet av iranskt och irakiskt ursprung. Till dessa skall sedan läggas religiöst aktiva från de andra grupperna, inte minst de afghaner som på senare år kommit till Sverige och som är aktiva i församlingarnas verksamhet. En mycket osäker uppskattning borde då hamna på ungefär 70 000 religiöst aktiva shia-muslimer i landet. Enligt shia-församlingarnas egna beräkningar hamnar denna siffra på mellan 80-90 000 personer.

Ett betydligt striktare sätt att räkna är att helt enkelt ta de registrerade medlemmarna i de shiitiska församlingarna i Sverige. Ett stort problem här är att församlingarna inte har bra statistik över sina medlemmar. Det finns i de muslimska kärnländerna ingen tradition av att registrera medlemmar i församlingar och för de som flytt undan totalitära stater som Saddam Husayns Irak kan en sådan registrering upplevas som obehaglig och riskabel. ISS uppger att 29 923 medlemmar är religiöst aktiva. Utöver denna organisation är också vissa Shia-muslimska grupper medlemmar i andra muslimska samarbetsorgan (se appendix 1). Dessa shia-församlingar uppger att 4539 medlemmar är religiöst aktiva. Det finns också Shia-församlingar som inte är medlemmar i någon samarbetsorganisation och som inte har något samarbete med den statliga bidragsorganisationen.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) fördelar idag sitt bidrag baserat på 10 000 medlemmar för ISS och 3404 medlemmar för de andra shia-församlingarna. SST fördelar således statsbidrag utifrån en uppskattning att den totala siffran för shiitiska muslimer som medlemmar i hela landet ligger på 13 404 personer. De shia-muslimska församlingarna (ISS plus övriga församlingar) uppger istället antalet 29 659 medlemmar.[8] Det finns således stora skillnader mellan hur många shia-muslimer ISS anger som medlemmar och hur många SST fördelar medel för. En förklaring till detta är att ISS inte har medlemsregister som kan backa upp deras höga medlemsanspråk. ISS anger att de har namnlistor som samlar omkring 14 000 namn, dock inte med fullständiga uppgifter. Arbete med att upprätta fullständiga register pågår.

Skillnaden i bedömning har dock också organisationshistoriska skäl. Sunnimuslimerna organiserade sig först i Sverige. *Förenade Islamiska Församlingar i Sverige* (FIFS), *Sveriges Muslimska Förbund* (SMF) och *Islamiska Kulturcenterunionen i Sverige* (IKUS) var de första muslimska samarbetsorganisationerna och dessa organiserade framför allt sunnitiska församlingar. Från dessa tre organisationer bildades IS (Islamiska Samarbetsrådet) som var samverkansorgan för SST. Några shia-församlingar (sådana bestående av sydasiatiska medlemmar) var förvisso medlemmar i FIFS och shiitisk representation funnits i styrelsen för FIFS sedan denna organisation grundades, men som en separat samarbetsorganisation fick Shiitiska representanter vara med i IS först 2005 då Haider Ibrahim adjungerades till organisationens styrelse. På den tiden utgick SST från en beräkning om att den religiöst aktiva muslimska befolkningen uppgick till 100 000 personer. Denna beräkning hade tillkommit genom ett omfattande arbete av SST:s analysgrupp. Bidragen till de muslimska församlingarna baserades på denna siffra och de församlingar som skulle få dela på bidragen hade således en fastställd summa pengar att dela på. ISS ansökan om medlemskap innebar att de redan befintliga medlemsorganisationernas tilldelning skulle krympa ytterligare. För att komma tillrätta med problemet uppskattade SST, trots att ingen tillförlitlig dokumentation på den tiden kunde visas enligt SST, antalet bidragsberättigade shia-muslimer till 10 000.

Frågan om hur stor del av Sveriges muslimer som shiiterna utgör är därför viktig. Bidragen fördelas som om shiiterna utgjorde mindre än 10 procent. Detta är lägre än siffran för den globala fördelningen där shia ligger på omkring 15 procent. På grund av de stora iranska och irakiska befolkningsgrupperna i Sverige torde dock andelen shia bland Sveriges muslimer vara väsentligt högre än denna, kanske så mycket som 30-35 procent om vi räknar in iranier. Vi hamnar i så fall på proportioner som motsvarar de som finns i Mellanöstern snarare än de som gäller globalt. I fråga om hur många religiöst aktiva shiiter som finns i församlingarna är dock proportionerna sannolikt betydligt lägre.

8 Uppgift lämnad av Max Stockman, SST, via e-post den 25 april 2013.

Shia-muslimska föreningar och organisationer

I följande avsnitt skall vi försöka att ge en översiktlig bild till hur det shia-muslimska landskapet ser ut i Sverige. Materialet är främst insamlat genom besök i olika församlingar och via tillgänglig information som publicerats på bland annat internet. Vi också fått information från personer som är knutna till shia-muslimska miljöer i Sverige.

I Sverige finns för närvarande (våren 2013) fyrtiotvå registrerade shiitiska församlingar. Dessa är självständiga organisationer med egna organisationsnummer, stadgar, etniska och teologiska profiler. Utöver dessa finns några grupperingar som inte är registrerade. Bland dessa kan nämnas till exempel Al-Tawhid kulturcenter och Ismailia föreningen i Göteborg (för en närmare presentation av dessa se *Islam – guide till föreningar*). Al-Tawhid är i huvudsak en irakisk/kurdisk förening och flera av dessa medlemmar skall enligt uppgift följa Mohammed Khalisi som sin ledare i islamiska frågor.

Shia-muslimer i Sverige är liksom sunni-muslimerna en mycket heterogen grupp och variationerna mellan de olika lokala församlingarna är relativt stora. Trettiotre av dem är dock organiserade i den gemensamma samarbetsorganisationen ISS (Islamiska Shiasamfunden i Sverige). ISS bildades som ett samarbete mellan ett fåtal församlingar 1994 och sedan dess har organisationen vuxit stadigt till sin nuvarande storlek. Idag är det endast nio registrerade shia-församlingar som inte är organiserade av ISS. Organisationen har sitt kansli i Jakobsberg utanför Stockholm i anslutning till den shiitiska moskén som ligger där. ISS främsta uppgift är att fungera som en länk mellan staten och de olika församlingarna. Detta innebär framför allt att man har ansvar för att förmedla det statsbidrag som medlemsförsamlingarna i ISS erhåller.

Den till antalet medlemmar största shia-församlingen i Sverige är Jakobsbergs församling vars officiella namn är *Svenska Islamiska unionen* (tidigare hette den *Association of Islamic Unity*). Denna har enligt sina egna uppgifter 13 050 medlemmar. Moskén som huserar församlingen heter sedan några år tillbaka Imam Ali Islamic center och här inryms alltså också kansliet för ISS. Församlingen, moské-centret och ISS har tillsammans sex personer anställda. Den nuvarande imamen är en iransk rättslärd från Isfahan vid namn Shaykh Hakim Ullahi. Till församlingen har man även knutit en irakisk expert i shariarättsliga frågor. Hans namn är Baqir Thai. Zakir Hussein, som är född i Indien, var tidigare shiitisk imam i Märsta men är nu sekreterare för ISS och ansvarig för vigselfrågor.

När det gäller moskéer så finns det i dagsläget endast en ändamålsbyggd shiitisk moské i Sverige. Detta är moskén i Trollhättan som byggdes 1985 och som restaurerades och byggdes till 1994 efter att ha utsatts för ett brandattentat natten mellan den 14 och 15 augusti 1993. Hela moskén brann då ner men kunde återinvigas ett år senare (Karlsson & Svanberg 1995:42-45). Utöver denna ändamålsenligt byggda moské har shia-församlingarna dock moskéer lokaliserade i separata byggnader i Jakobsberg, Märsta, Malmö, Eskilstuna och Helsingborg, också i Västerås kommer en separat lokal att finnas inom kort. På övriga håll i landet bedriver församlingar sin verksamhet i lägenheter eller källarlokaler. Vilken typ av verksamhet som bedrivs inom ramen för dessa församlingar och vilka som utnyttjar detta utbud är relativt okänt. Behovet av fältforskning bland shia-muslimska grupper i Sverige är därför stort. (För en fullständig lista över registrerade shia-församlingar i Sverige, se appendix 1.)

Verksamhet

Om vi försöker skissera en bild av församlingarnas verksamhet är det tydligt att denna varierar beroende på storlek, men också på vilken tid på året vi väljer att fokusera. De flesta församlingar har ett program för torsdagskvällar (då man i shiitisk tradition reciterar en bön vid namn *dua-ye kumayl*) och för fredagar då det hålls fredagsbön med tillhörande predikan (*khutba*). Endast ett fåtal församlingar i landet erbjuder möjlighet att be veckans alla tideböner i lokalerna. Betydande verksamhet är däremot knuten till shia-muslimska högtider – särskilt sorgehögtiden i månaden Muharam samt bemärkelsedagar kring de olika imamernas födelse- och dödsdagar – samt till allmän-islamiska högtider som fastemånaden Ramadan och högtiderna Eid ul-Fetr och Eid ul-Adha. Vid dessa högtider är det vanligt att de befintliga moskéerna och bönelokalerna blir överfulla. I till exempel Göteborg är det vanligt att olika shia-muslimska grupperingar samarbetar. Andra församlingar – till

den shia-muslimska församlingen i Trollhättan som är knuten till moskén på Lextorp – har valt att inte organisera några publika firanden av de shiitiska högtiderna.

I samband med de stora shiitiska högtiderna och åminnelsedagarna samt i samband med al-Qudsdagen har vissa församlingar valt att ordna offentliga demonstrationer. Al-Quds är det arabiska namnet på Jerusalem och denna dag som infaller den sista fredagen under Ramadan instiftades av iranska ledare 1979 för att lyfta Palestinafrågan och protestera mot staten Israel. Inom shia-islam finns en gammal tradition att under demonstrationsliknande former manifestera sin lojalitet med imamerna och sorg över deras martyrskap. Sorgespel (*tazia*) och processioner i samband med ashura – den tionde dagen i månaden Muharam då shia-islams tredje imam, Husayn, blev martyr i Karbala i Irak år 680 – är här speciellt viktig (se till exempel Chelkowski 2013; Flaskerud 2012; Hylén 2007). Världen över tågar shia-muslimer genom städerna för att manifestera sin åminnelse över detta och för att protestera mot förtryck och orättvisor. För irakiska flyktingar har denna dag också haft stor betydelse eftersom Saddam Hussain förbjöd firandet av Muharam och därför kan ritualen utöver sin religiösa betydelse också fyllas med en politisk och känslomässig betydelse för många exil-irakier (Pedersen 2012). I vissa länder kan ashura-processionerna framstå som tämligen spektakulära då folk gisslar sig med kedjor eller rispar sig i huvudet så att det blöder. De viktigaste rättslärda shiitiska ledarna har numer tagit avstånd från den typen av utlevelse och förespråkar en mer återhållen sorgemanifestation. Andra har dock uttryckt sitt stöd för blödandet och beskrivit detta som något som det är obligatoriskt att åtminstone några shiiter gör (inom islamisk rätt kallas en sådan typ av obligatorium för *vajeb-e kefai)*. I Göteborg har också församlingarna som är knutna till ISS ordnat en årlig Muharam-demonstration som samlas vid Gustav Adolfstorg i centrala Göteborg och som tågar upp med Avenyn. För att undvika missuppfattningar kring dessa demonstrationer har man sedan ett par år tillbaks delat ut information på svenska till de som bevittnar demonstrationen. Dessa processioner innehåller inga former av gissling eller självorsakade skador på deltagarnas kroppar vilket kan ses som ett exempel på att det publika firandet av ashura i Sverige har tagit avstånd från den princip som föreskriver att man skall prygla sig själv under högtiden. För att förstå dessa förändringar är det viktigt att ta hänsyn till olika lokala och regionala uppfattningar. Ritualernas utformning präglas i hög utsträckning av vilken organisation som anordnar firandet av till exempel Muharam och ashura (för en diskussion om lokala skillnader i firandet av Muharam i Köpenhamn se till exempel Pedersen 2012:78-79).

På ett liknande sätt har ashura-demonstrationer sedan 2003 genomförts i Stockholm. Organisatör i Stockholm har varit Imam Alimoskén i Jakobsberg, men processionerna har samlat shiiter från alla församlingar i området. Man brukar gå från Kungsträdgården till Sergels torg, bära skyltar och flaggor och ropa slagord mot förtryck och för Imam Husayn. På Sergels torg brukar det hållas tal om Imam Husayn, shia-islam och om världspolitiska frågor. Ett flertal av dessa demonstrationer återfinns som filmklipp på videodelningssiter som till exempel youtube och detta material är en så länge outnyttjat när det gäller forskningen om shia-muslimer i Sverige. Utöver dessa mer publika manifestationer är det också vanligt att församlingarna också ordnar koranundervisnig, seminarier och föreläsningsserier under Ramadan och Muharam.

Vissa av församlingarna håller också i administration av vigslar och skilsmässor och Haider Ibrahim från ISS är också delaktig i organiseringen av den andliga vården inom sjukvården i Stockholm – en verksamhet som inkluderar både sunni och shia-muslimer.[9] ISS har som trossamfund vigselrätt och fyra av dess imamer har efter prov hos kammarkollegiet fått vigselrätt.[10] Dessa finns i Stockholm, Malmö och Gävle. Ytterligare två personer är på gång att erhålla vigselrätt. Andra församlingar tycks dock inte prioritera denna fråga och istället nöjer man sig med att ordna ett islamiskt bröllop och sedan registrerar vigseln borgligt.

Många församlingar ordnar även med social verksamhet riktad till olika åldersgrupper och till kvinnor respektive män. I enlighet med traditionen råder könsuppdelning i de flesta aktiviteter och moskéer och bönelokaler innehåller vanligtvis separata avdelningar för män och kvinnor. Den sociala verksamheten ofta anpassad för hela familjer. Församlingen i Märsta ordnar till exempel idrottskvällar där män och kvinnor tränar på samma idrottsanläggning men i olika lokaler. I moskén i Trollhättan ordnas dialog och debattkvällar som är öppna för både män och kvinnor. Vad gäller ledarnivån

[9] Uppgift lämnad i samband med intervju av Tahir Akan (ordförande för Sveriges Muslimska Förbund, SMF) i Stockholm 2013-05-23.

[10] Uppgift lämnad i personligt mail till Göran Larsson från Jan Sterner, Kammarkollegiet den 12 juni 2013.

dominerar män på de flesta positioner. Enstaka kvinnor har dock ingått i vissa ungdomsföreningars styrelser.

Ungdomsverksamhet

Ungdomsföreningen al-Hadi som är knuten till församlingen i Jakobsberg utmärker sig genom sitt aktivitetsrika program. Under de senaste åren har man till exempel ordnat aktiviteter i samband med Muharam, Ramadan och Fatimiya (åminnelsehögtid av profeten Muhamads dotter Fatima Zahras bortgång år 633). Man ordnar regelbundna systerträffar, månadsträffar för män och idrottsaktiviteter. Man har även ordnat med konferenser två gånger om året sedan mitten av 2000-talet. Al-Hadi arrangerar också årligen studieresor till Qom i Iran och till andra för shia-muslimer viktiga platser.[11] På deras hemsida kan man läsa om organisationens mål:

> Våra målsättningar grundar sig på att främja muslimska ungdomars identitet, vi vill behandla olika problem som muslimska ungdomar stöter på, vi vill även öka kunskapen om det svenska samhället och försöka minimera och förebygga alla olika konflikter som kan dyka upp under vägens lopp. Al-Hadi föreningen är väl medvetna om problemen som huserar runt mellan muslimska ungdomar därför vill vi bidra med den lilla hjälpen som finns tillgodo och funka som en lärande länk med olika aktiviteter som förebygger respektive problem.[12]

Föreningen leds av en styrelse med fem personer. I dagsläget (våren 2013) är Hassanain Govani ordförande.

Även moskén i Trollhättan bedriver ett ambitiöst program för barn och ungdomar (främst i form av undervisning). En viktig förutsättning för att kunna bedriva denna verksamhet är det stöd som församlingen får från studieförbundet Ibn Rushd som är ett studieförbund med muslimsk profil. Ibn Rushd stödjer både sunni- och shia-muslimska församlingar.

Ekonomi

Shia-församlingarna i Sverige har begränsade ekonomiska tillgångar och den mesta av verksamheten tycks ske på frivillig basis. De medel som finns kommer från olika håll, men medlemsavgifter utgör förmodligen den största delen. Shia-församlingen i Jakobsberg, för att ta ett exempel, tar 100 kronor i månaden som medlemsavgift från sina medlemmar.

Statsbidraget från SST uppgår för år 2012 till omkring 50 kronor per person och år. Som ovan angivits räknar SST med att ISS har 10 000 medlemmar. Detta innebär att ISS har fått 417 000 kronor i organisationsbidrag under 2012. Utöver detta har ISS också erhållit 175 000 kronor i projektbidrag för 2012 (SST Årsbok 2013:31). Organisationsbidraget betalas ut av SST direkt till de olika församlingarna. Fördelningen beror på de medlemsuppgifter som församlingarna rapporterat intill SST via ISS. ISS behåller 10 procent i ersättning för administrationen. De shia-församlingar som ingår i andra riksförbund har fått ta del av de medel som dessa riksförbund har mottagit för 2012. De sex muslimska riksorganisationer som genom IS är statsbidragsberättigade har tagit emot följande stöd för år 2012.

Tabell 2: Utbetalade statsbidrag till muslimska församlingar, år 2012

Islamiska församlingar	Organisationsbidrag	Etableringsbidrag	Utbildningsbidrag
FIFS	1 602 000	55 000	
IKUS	922 000	30 000	
SMF	1 738 000	60 000	20 000
SIF	742 000	30 000	
ISS	417 000	175 000	
BIS	966 000		

Källa: SST, Årsbok 2013:31

11 http://www.al-hadi.se
12 http://www.al-hadi.se/v3/om-oss (besökt 2013-04-25).

Inom shiitisk islam finns också en religiös skatt som kallas *khums* som baseras på en tolkning av Koranen Sura 8, vers 41. Denna skatt betalas utöver den allmänislamiska traditionen att betala allmosor *zakat*. *Khums* innebär vanligtvis att man vid årets slut betalar en femtedel av sin ackumulerade förmögenhet till den rättslärde man betraktar som sin religiösa ledare, *mardja*. Dessa pengar används i de shiitiska kärnländerna till att finansiera teologiska seminarier och moskéer samt att betala för studenternas och de rättslärdas uppehälle vid dessa (för en mer detaljerad diskussion om *khums* se till exempel Calder 1982). I Sverige finns ingen *mardja* men det finns ett system som gör det möjligt att använda *khums*-medel för den islamiska infrastrukturen här. Inköpet av den lokal (en före detta möteslokal för Jehovas vittnen) som församlingen i Jakobsberg använder finansierades på detta vis. De sju miljoner som denna kostade samlades ihop som *khums* från medlemmarna.

Vissa av shia-församlingarna i Sverige får också stöd från internationella organisationer. Bland annat organisationen Majma-e Ahl ul-Bayt som finansierar resor och arvode till imamer. Omfattningen av detta stöd är dock oklart.

Teologiska särdrag och diskussioner

Tolv-imamshia är uppbyggt på ett sådant sätt att det är varje enskild muslims plikt och rättighet att välja en rättslärd vars instruktioner individen skall följa i islamrättsliga frågor. En sådan ledare kallas *mardja-e taqlid* (plural: *maradji-ye taqlid)* vilket ungefär betyder källa till efterföljelse. I praktiken innebär en efterföljelse av det här slaget att den enskilde individen vet var den skall vända sig om det skulle uppstå osäkerhet om vad som är det shariamässigt korrekta handlandet i en given situation. Den dominerande uppfattningen bland shia-muslimer är att det är nödvändigt att följa en *mardja* (se till exempel Gleave 2007). Varje *mardja* ger ut samlingar (så kallade *resaleh*) i vilka deras islamiska påbud och råd (*fatawa*, singular: *fatwa*) finns samlade. De större svenska shia-församlingarna tillhanda håller dessa samlingar för försäljning och de finns också att tillgå via internet. De viktigaste *maradji* har utförliga och användarvänliga hemsidor där deras rekommendationer kan läsas på flera olika språk.[13]

Även om det i praktiken fungerar så att de flesta män och kvinnor behåller den *mardja* som deras familj har haft sen tidigare, är det i teorin upp till varje enskild shia-muslim att välja den ledare som man bedömer är bäst lämpad att uttolka islam. Vem som är ens *mardja* kan därför vara en privat och personlig angelägenhet och det finns därför inga officiella listor eller sammanställningar av hur shia-muslimer i Sverige väljer *mardja* eller hur deras val fördelas. Europeisk forskning indikerar också att yngre personer ibland kan välja att följa olika *mardja* beroende på vilken fråga/ämne det handlar om (Moss 2008) – huruvida detta också gäller för Sverige är oklart. Det är dock vanligt att även sunni-muslimer blandar teologiska synpunkter från olika traditioner (lagskolor) och det är därför inte speciellt långsökt att tänka sig att en liknande tendens även kan återfinnas bland shiiter. Det är dock tvivellöst så att den *mardja* som flest svenska shia-muslimer följer är Ayatollah Ali Husayni Sistani (f. 1930 i Mashhad, Iran). Sistani som är iranskfödd, lever nu i Najaf i Irak och hans inflytande är omfattande i hela den shia-muslimska världen. Hans hemsida *sistani.net* tycks vara mycket populär och frekvent använd av shia-muslimer när det gäller vägledning och råd. Sistani är för tillfället förmodligen världens högst respekterade shiitiske rättslärde och han har efterföljare i hela världen (se Gleave 2007; al-Rahim 2005). De församlingsrepresentanter som David Thurfjell har talat med uppskattar att 70-90 procent av de svenska shiiterna har honom som *mardja* och denna uppgift bekräftas även av shia-muslimska ledare som Göran Larsson har samtalat med i Göteborg och Trollhättan. Den näst vanligaste *mardja*n bland svenska shiiter tycks vara Ayatollah Ali Khamenei (f. 1939) som är den islamiska republiken Irans högste ledare.[14] Utöver dessa två kan nämnas: Ayatollah Vahid Khorasani (f. 1921) och Ayatollah Naser Makarem Shirazi (f. 1914) i Iran; Ayatollah Kazem Haeri, också iranier och särskilt efterföljd bland pakistanska shiiter, Ayatollah Bashir Najafi (f. 1942), Pakistan, också han en vanlig *mardja* bland pakistanier, samt Ayatollah Mohaqiq Kabuli (f. 1928),

[13] Se till exempel http://www.sistani.org/; http://english.khamenei.ir/; http://www.alhaeri.org/; http://www.alnajafi.org/; http://www.mohaqeq.org/

[14] Det är dock viktigt att påpeka att Velayat-e faqih-systemet har genomgått stora förändringar i och med Khomeinis död 1989 och Khameneis maktövertagande. För en diskussion om dessa förändringar se Milani 1992.

Afghanistan, som är vanlig bland afghanska hazaras. Vissa följer också den så kallade shirazi-klanens ledare, bland annat Ayatollah Mujtaba Husayni Shirazi (f. 1943) som lever i England.

Principen är att varje shia-muslim skall följa en levande *mardja*. Dock är det inte ovanligt att enskilda individer fortsätter att följa den *mardja* de tidigare valt också efter dennes död. Av denna anledning är också några avlidna rättslärda än idag mycket viktiga för vissa svenska shiiter. Här kan nämnas den libanesiske Ayatollah Fadlallah (d. 2010), den irakiske Ayatollah Mohammad Baqer al-Hakim (d. 2003), Sistanis företrädare Ayatollah Abu al-Qasim al-Khoei (d. 1992) samt den iranska islamiska revolutionens ledare Ayatollah Ruhollah Khomeini (d. 1989). Hur dessa rättslärda skiljer sig åt och hur deras rekommendationer tillämpas och tolkas av efterföljare i Sverige är även det ett outforskat område och här finns behov av ytterligare forskning.

Velayat-e faqih

Samtidigt som det finns familjelikheter inom gruppen shia-muslimer är det viktigt att betona att shiitiska rättslärda kan skilja sig åt i vissa frågor. En fråga som idag är mycket viktig i de teologiska samtalen är frågan om *velayat-e faqih*. Detta är den konstitutionella princip som i sin nuvarande form utarbetades av Ayatollah Ruhollah Khomeini och som ligger till grund för den islamiska republiken Irans politiska system sedan revolutionen 1979 (för en närmare presentation se Hjärpe och Persson 2007). Huvudtanken i *velayat-e faqih* är att de rättslärda skall inneha direkt politisk makt på det sätt som idag är fallet i Iran. Det finns dock ingen konsensus om denna princip bland shiitiska lärde. Tvärt om är det en fråga där de rättslärda tydligt intar olika position. Det finns alltså olika synsätt på kopplingen mellan religion och politiskt ledarskap bland shia-muslimska ledare (se till exempel Fazlhashemi 2008; 2011). Medan Ayatollah Khamenei, som är Irans högsta ledare, är den främsta förespråkaren för *velayat-e faqih*,[15] har till exempel Ayatollah Sistani inte aktivt ställt sig bakom ett sådant synsätt (Fazlhashemi 2008:198-199). Av denna anledning är det inte ovanligt att shia-muslimer i Sverige tar avstånd från det politiska system som växt fram i Iran efter 1979. Ayatollah Sistani har i Irak förespråkat att den politiska makten skall tillsättas genom demokratiska val.[16]

Bland de shia-muslimer som valt Ayatollah Khamenei till sin *mardja* anförs ibland politiska snarare än shariarättsliga argument för detta. Khamenei är inte självklart den högst rankade rättslärde för shia-muslimer, men hans position som högste ledare för Iran gör, menar vissa, att shiiter ändå bör välja honom som *mardja* för att visa sitt stöd för Islamiska republiken. Andra menar att valet av *mardja* endast skall ske på basis av vem man tror är mest kompetent i shariarättsliga frågor och många shia-muslimer i både Göteborg och Stockholm tycks vara måna om att separera politik från religion. Vi får därför förmoda att svenska shia-muslimer intar olika position i fråga om synen på det iranska systemet och vilken roll islam eventuellt skall spela i samhället. Detta är dock en politiskt känslig fråga och många församlingar tycks därför undvika frågan i sin dagliga verksamhet. I den stora moskén i Jakobsberg finns, trots detta, bilder på Ayatollah Khomeini, Ayatollah Khamenei och Ayatollah Baqer as-Sadr uppsatta på väggen i den stora bönesalen. Församlingsföreträdare uppger att de diskuterat huruvida de borde ta ner dessa eller inte. De uppger att man har valt att, trots allt, ha dem kvar eftersom just dessa tre personer är av sådan exceptionell betydelse för religionen.

Relationen till sunniter

En annan diskussion som på senare tid seglat upp handlar om relationen till Sunnitisk islam. Shiitisk Islam uppstod ju ursprungligen i samband med en schism gällande ledarskapet över den muslimska gemenskapen efter profeten Muhamads död. Shiiternas första ledare Ali förlorade initialt denna kamp. Shiitisk retorisk tradition har under perioder varit starkt polemisk mot de tidiga sunnitiska ledarna – bland annat de första sunnitiska kaliferna Abu Bakr, Omar och Othman (Moomen 1985). Sedan några decennier tillbaka har denna polemiska hållning dock tonats ner markant, detta inte minst på grund av att den Islamiska Republiken haft en ambition att nå ut till och utgöra ett ledarskap också för sunnimuslimer. De viktigaste shiitiska ledarna, till exempel Ayatollah Sistani i Najaf eller Ayatollah

[15] Här är det nödvändigt att betona att hans ställning som *mardja* har varit föremål för kritiska diskussioner och Hussain Ali Mohtazeri har till exempel ifrågasatt huruvida Khamenei kan betraktas som en *mardja*, se Rahimi 2012, s. 199.

[16] För en diskussion om dessa frågor se http://www.sistani.org/index.php?p=831716&id=11&pid=960 samt Rahimi 2012.

Khamenei, har gång på gång betonat vikten av att ha goda relationer till alla muslimer. De har öppet båda fördömt smutskastande eller provocerande uttalanden om de tidiga sunnitiska ledarna. Sistani har konsekvent manat till förbrödring mellan sunniter och shiiter i Irak. ”Tala inte [bara] om sunnimuslimer som våra bröder”, har han sagt i ett känt citat, ”tala om dem som *oss*” (themuslim500.com). Khamenei utfärdade 2010 en fatwa som förbjöd smutskastandet av profetens fruar och medarbetare. Utöver dessa två prominenta ledare är den libanesiske Ayatollah Fadlallah, som gick ur tiden 2010 en annan inflytelserik ledare som manat till förbrödring med sunnimuslimer (Soueid 1995).

Förbrödringstrenden är dock inte entydig. I kölvattnet av det senaste decenniets omvälvningar i Irak och Libanon samt de många revolutionerna i arabvärlden har mellanösterns shia-muslimska grupper och den diskriminering dessa på vissa håll utsätts för kommit i dagen på ett nytt sätt. Shia-islam och shia-muslimska grupperingar har också blivit en maktfaktor i Mellanöstern på ett nytt sätt och en anti-shiitisk retorik bland vissa sunnitiska grupper har också förstärkts (Steinberg 2009). En konsekvens av detta är också att den polemiska traditionen och våldet mot shia-muslimer till viss del har återvänt (Halldén 2011) och dagens jihadistiska tolkningar av Koranen som återfinns bland vissa sunnitiska grupperingar i dagens Irak vänder sig bland annat mot shia-muslimer som benämns som *ar-rafida* eller *ar-rawafid* (”renegaterna”) (för jihadistiska korantolkningar rörande shiiter, se Halldén 2012:122-123). I kontrast till Sistani och de andra stora ledarnas linje finns en högljudd – och genom den nya informationsteknologin allt mer välkänd – grupp rättslärda som vill skruva upp polemiken mot sunniter och motverka en förbrödring. Tongivande för denna position är den så kallade Shirazi gruppen, represenerad av rättslärda som Ayatolla Mudjtaba Husayni Shirazi, Sayid Mustafa Shirazi och den särskilt polemiske Sheikh Yasser al-Habib (f. 1979). Den sistnämnde har utvisats från Kuwait för sina provocerande uttalanden och försök till att så split mellan sunniter och shiiter. Han finns idag i London och sänder därifrån bland annat tv-sändningar på sin egen tv-kanal Fadak. *Fadak* är också namnet på en trädgård som den sunnitiske kalifen Abu Bakr enligt shiitisk historieskrivning stal från profetens dotter Fatemeh Zahra.[17] Yasser al-Habib talar om shia-islams förestående seger över sunnitisk islam, han använder den nedlåtande beteckningen *bakri* om sunnimuslimer, alltså de som följer Abu Bakr. ”Vissa talar om en arabisk vår”, säger han i ett av sina tal, ”men jag talar om en Husayns vår. Husayns flaggor skall återigen vaja över Mecka och Medina”[18] Yasser al-Habib har också författat en tusen sidor lång bok med titeln *Obscenitet: Ayshas andra ansikte* i vilken Muhamads fru Aysha framställs i mycket dålig dager.[19] Yasser al-Habib är ett särfall och ett undantag bland shiitiska ledare, inte desto mindre är hans verksamhet ett symptom på en upptrappning av konflikten mellan sunniter och shiiter i världen.[20] I vilken omfattning dessa tolkningar finns spridda och representerade bland shia-muslimer i Sverige är oklart, men imamen i Trollhättans moské indikerar att han relativt ofta får frågor rörande shirazi-gruppen och deras anti-sunnitiska polemik. En viktig orsak till spänningar och konflikter tycks kunna knytas till våldsamma youtube-filmer som bland annat visar hur sunni-muslimer avrättar shia-muslimer i Irak och Syrien – denna typ av material skapar ofta mycket upprörda känslor i shia-muslimska församlingar långt utanför Mellanöstern.

Splittringen som uppstått mellan polemiska och försonliga röster i fråga om relationen till sunniter har på sistone fått konsekvenser i den shiitiska världen. Vissa forskare menar att denna konflikt idag är

---

[17] Veccia Vaglieri beskriver konflikten kring trädgården al-Fadak på följande sätt i *Encyclopaedia of Islam*: ”It was after the Prophets death that the disagreement between Fāṭima and Abū Bakr started. Fāṭima maintained that *Fadak*, like Muḥammads share of the produce from Khaybar, should come to her as her fathers heiress; Abū Bakr, on the other hand, maintained that their attribution should remain exactly as Muhammad had settled it, since it was a question of *ṣadaḳa*s (that is to say public property used for benevolent purposes, like the *zakāt*). The Prophet, he said, had stated that he would have no heirs (*lā nūrathu*); what he left would be *ṣadaḳa* (*mā taraknā*, *ṣadaḳat*[un]). ʿAlī supported his wife, and this question of inheritance aggravated his opposition to Abū Bakr. The caliph used a fatherly tone in his conversation with Fāṭima, but remained firm; he invited her to produce witnesses to testify to the donation which she claimed to have been made by her father; but, as she could only produce her husband and a woman named Umm Ayman, he considered their evidence inadequate […], nevertheless admitting that an appropriate income must be guaranteed for the Prophets family. The rejection of Fāṭimas claim appeared to be an injustice in the eyes of the Shīʿa…”

18 http://www.youtube.com/watch?v=wZ5f8Sn5aVw

19 al-Habibi, Shaykh Yasser *Alfahesha, alwajh alakhar le-Aisha* [Obscenety: the other face of Aisha] Khoddam al-Mahdi

[20] För mer information om Sheik Yasser al-Habib se http://alqatrah.net/en/index.php

mer kontroversiell och affekterad bland muslimer i Mellanöstern än Israel-Palestinafrågan. Fler människor har dött i sunni-shia-konflikter under de senaste två åren än i Israel-Palestinakonflikten under de senaste trettio (Litvak 2011). I Pakistan har det sekteristiska våldet trappats upp och på senare tid har hundratals shiiter mördats i attentat. I retoriken som omgärdat dessa har det enligt utsago förekommit många hänvisningar till det nya polemiska tonläget. Vid Imam Husayns mausoleum i Karbala hålls, för att ta ytterligare ett exempel, enligt vad våra intervjupersoner anger numera bönen på två ställen samtidigt. Den ena leds av en representant för Ayatollah Sistani och den försonliga linjen, medan den andra hålls av en rättslärd med koppling till Shirazi-klanen. Även om Yasser al-Habib och de andra polemikerna utgör en relativt marginell grupp bland shia-islams rättslärda, har deras provocerande budskap således fått visst genomslag bland shiitier. Detta gäller även i Sverige där motsättningen mellan de olika positionerna märks på facebook-forum och i vardagsdiskussioner (se till exempel Sorgenfrei 2009). Ett flertal shia-muslimska grupperingar har dock framhållit i intervjuer och samtal att det inte är ovanligt att shia-muslimer får ta emot hot från andra sunni-muslimska grupper i Sverige. De motsättningar som vi ser i Sverige bland muslimer tycks ofta ha en koppling till internationella konfliktlinjer och den nya informationsteknologin har här spelat stor roll i spridandet av både dialogiska och mer konflikt fyllda budskap (jfr Steinberg 2009). Samtidigt är det viktigt att betona att många sunni-muslimska ledare i Sverige betonar att de försöker att dämpa konflikter mellan sunniter och shiiter och att deras verksamheter vänder sig till alla muslimer.

Eid-firande och nymånen

En annan shariarättslig fråga som inte har samma politiska tyngd men som likväl kommit att bli en ständig diskussion band shiiter i världen och i Sverige är frågan om när månaden Ramadan börjar och slutar. Islams kalender är en mån-kalender. Det betyder att den följer månens rörelser snarare än solen. Varje månad börjar således när det blir nymåne och slutar när nästa nymåne syns. Det råder dock delade meningar om exakt vad detta betyder och shiitiska rättslärda intar här olika linjer. Vissa menar att man måste se nymånen med blottaögat för att det skall räknas, andra menar att det räcker med att man skulle kunna se den till exempel bakom molnen, ytterligare andra menar att det går bra om andra individer med vilka man delar natt har sett nymånen. Frågan blir dock hur långt borta man kan vara för att det skall räknas att man har delat samma natt. Här går alltså de rättslärdas tolkningar isär och denna splittring återfinns bland både sunni och shia-muslimer (se till exempel Skovgaard-Petersen 1992). Dessa frågor kan dock leda till praktiska problem i samband med den stora högtiden eid ul-fetr som firas när fastemånaden Ramadan är slut. Eftersom olika shia-muslimska församlingsmedlemmar har olika *maradji*, måste de be den bön som markerar ramadans slut, och fira denna högtid på olika dagar vilket skapar flera organisatoriska problem och utmaningar för församlingarna i Sverige. Det genererar också politiska diskussioner eftersom vissa tycker att alla shiiter av politiska skäl borde följa samma linje och betona enheten bland shia-muslimer.

Ramadan och fastan

En annan shariarättslig fråga som på sistone skapat debatt och förvirring bland Sveriges shiiter handlar om fastan.[21] Det islamiska månåret är något kortare än det kristna solåret. Det gör att de två kalendrarna förskjuts i förhållande till varandra med ungefär 10 dagar varje år. Den muslimska fastemånaden infaller alltså tio dagar tidigare varje år och på 33 år har den vandrat kalendern runt. På de sydliga breddgrader där de flesta muslimer bor är dagarna ungefär lika långa året runt vilket gör att detta inte innebär något större problem. I Sverige, med våra stora årstidskillnader i fråga om dagsljus, blir situationen en annan. De första shia-muslimerna kom till Sverige på 1970-talet. Under deras första år i Sverige inföll Ramadan mitt i sommaren och de fastade då så som traditionen påbjuder från soluppgång till solnedgång. Dessa bodde dock i södra Sverige där det åtminstone blev en kort natt. Nu har kalendern gått ett varv och de svenska shiiterna är många fler och de bor dessutom längre norrut vilket gör problemet värre. Detta problem delar givetvis shia-muslimer med sunnimuslimer, men problemet blir något mer akut för shiiter eftersom shiitisk rätt har en annan definition av vad solnedgång betyder. Enligt sunnitisk rätt betecknar solnedgång (*maghrib*) vanligtvis den tidpunkt då solskivan helt försvunnit bakom horisonten i väst. Inom shia däremot är definitionen när rodnandet på

[21] En beskrivning av hur en shiitisk familj firar Ramadan i Sverige återfinns i Sorgenfrei 2009.

österhimlen passerat zenit, det vill säga när österhimlen blivit mörk. Detta är ett tillstånd som infaller senare än den sunnitiska skymningen, och dessutom ett tillstånd som inte inträffar alls under sommarens ljusaste veckor om man är tillräckligt långt norrut. Infaller Ramadan då skulle det alltså innebära att man aldrig kunde bryta fastan.

För att komma tillrätta med det här specifika problemet har svenska shiiter rådfrågat sina *maradji* under flera år. Nu har frågan fått sin lösning och Ayatollah Sistani har kommit med ett dokument som reder ut hur man bör tänka. Olika *maradji* kommer dock med olika lösningar. Vissa menar att man, om det är omöjligt att följa solen, bör följa de tider som gäller i Karbala eller någon annan stad i kärnländerna. Andra slår fast att en fasta inte ska vara längre än 16 timmar och att man därför får räkna ut tiden oberoende av solens position på himlen. När det gäller konflikter om när och hur ritualer skall utföras är detta inte en unik fråga för shia-muslimer, liknande konflikter och skiljelinjer återfinns även bland Sveriges sunni-muslimer (Larsson 2011).

Internationella kontakter

Tidigare forskning om shia-islam i Europa har framför allt lyft fram vikten av de transnationella nätverk som förbinder shia-muslimer över nationsgränserna. Samtidigt har till exempel den holländske forskaren Matthijs van den Bos visat att kontakten mellan olika shiitiska ledare i Europa framför allt är av mer informell karaktär och det är via dessa personer som shia-muslimska grupperingar eventuellt kan knytas till religiösa lärosäten i de shia-muslimska kärnländerna. Därför går det inte, menar van den Bos, att tala om ett europeiskt shia-islam på organisationsnivå (van den Bos 2012:560).

Enligt vår bedömning tycks van den Bos karaktäristik stämma ganska väl in på Sverige. Om församlingarna behöver litteratur eller stöd i en speciell islamrättslig fråga tycks de framför allt vända sig till de islamiska lärosäten som är kopplade till högt uppsatta rättslärda i olika delar av den muslimska världen. Viktiga lärocentra är till exempel Najaf i Irak och Qom i Iran. Samarbetsorganisationen ISS är inte heller kopplad till någon internationell organisation, men bland enskilda församlingarna kan dock sådana kopplingar finnas. I sammanhanget är *Majma-e Ahl ul Bayt* samt *World federation of Khoja Muslim Societies* (och dess Europeiska dotterorganisation *Council of European Jamaats,* COEJ[22]) några viktiga internationella organisationer som bör nämnas. Majma-e Ahl ul Bayt samordnar shia-församlingar i hela världen. Organisationen har sitt säte i Iran för svenska shiiters del fungerar organisationen framför allt som förmedlare av imamer. COEJs främsta funktion är att upprätthålla kontakten mellan khoja-församlingar och individer i Europa. Under några år har COEJ haft sommarläger på Kärsö i närheten av Stockholm. På dessa har khoja-ungdomar från Sverige och inte minst Storbritannien kunnat lära känna varandra.

Publikationer, Internet och andra sociala media

Svenska shia-muslimer är aktiva när det gäller att översätta och publicera sig. Ett flertal centrala böcker och texter av shiitiska-lärde har också översatts till svenska, men för tillfället finns inte en systematisk sammanställning av detta material. Av särskild vikt är här *Den Väntades Vänner* som är en grupp av svenska shia-muslimer med olika kulturell bakgrund som slutit sig samman för att sprida kunskap om islam. Deras verksamhet består av hemsidan dvv.se samt översättning och publikation av islamisk litteratur. Hittills har närmare trettio böcker översatts och publicerats, däribland den shiitiska urkunden *Nahj ul-Balagha* samt bönesamlingen *Mafatih al-Jenan*. Organisationen har en egen internetbaserad bokförsäljning på dvvshop.se. Man har också egna hemsidor för några av de olika publikationerna man producerat, bland annat www.nahj.se där Nahj ul-Balagha presenteras. De Väntandes Vänner har även en facebook-grupp (*Den väntades vänner - DVV*). Personerna som driver organisationen har olika bakgrund och finns över hela landet. Målet för *Den väntandes vänner* presenteras på följande sätt på organisationens hemsida.

[22] För mer information om denna organisation se http://www.coej.org/

> Den Väntades Vänner" är en oberoende och icke-politisk grupp som började sin verksamhet år 2005. Vi är unga muslimer från olika kulturella och nationella bakgrunder samlade inom Sveriges gränser. Vi har valt att frigöra oss från denna försvarsposition för att ta den fredliga vägen istället – som för övrigt förespråkas av vår religion – och med Guds välsignelse och hjälp föra kampen och genom ökad kunskap sprida ljus över ignoransens mörka skuggor.[23]

Även Imam Ali center har en utförlig hemsida som förutom att presentera moskéns program och tillhandahålla information om bönetider och högtider också har allmän information om islam, länkar till islamrelevanta nyheter samt ett forum där det finns möjlighet att ställa shariarättsliga frågor.[24] Imam Ali Islamic Center i Jakobsberg har också startat en svenskspråkig tidskrift år 2012 med namnet *Medina*. Ambitionen är att så småningom komma ut med tre tryckta nummer per år, men än så länge har endast ett tryckt nummer kommit ut. Nummer två finns dock tillgängligt elektroniskt. Tidskiften tar upp olika frågor som har med islam och samhälle att göra.

Med medel från en iransk fond för översättningar av islamiska texter har även arbetet med att översätta Koranen till svenska också påbörjats. Utgångspunkten för översättningen är en engelsk Koran-översättning av Ali Quli Qarai. Församlingen i Jakobsberg upplever till exempel att det behövs en svensk översättnings som speglar shias förståelse av Koranen. Ur detta perspektiv skall den vara ett alternativ till den översättning som Mohammad Knut Bernström utförde i slutet av 1990-talet. Responsen från Jakobsberg tycks indikera att denna översättning uppfattas som en sunnitisk översättning – ett faktum som bland annat styrks av det faktum att den har fått stöd och acceptans från al-Azhar universitetet i Kairo.

En stark shiitisk närvaro på internet är dock inte unikt för Sverige. (För en översikt över situationen i andra europeiska länder se till exempel Brückner 2009, för Tyskland, och Bunt 2003, för England.)

Utöver dessa hemsidor så har även ungdomsföreningen för al-Hadis en innehållsrik hemsida som innehåller information om föreningens ambitiösa verksamhetsprogram samt videoklipp och bilder från tidigare arrangemang. Även när det gäller sociala media så finns även Facebook-gruppen ”Shia-muslimer i Sverige”. Medlemmar i denna grupp delar fromma klipp och citat med varandra. Diskussionerna i gruppen förs i viss utsträckning på arabiska. Sidan administreras av en iransk-svensk kvinna vid namn Hoda Salemi, men många av de aktiva medlemmarna tycks vara irakier. Det kan också nämnas att shiitiska diskussioner ibland förs i forum som inte är explicit shiitiska. Här kan nämnas facebook-gruppen *JA TACK ! Till moské i Sverige* där många diskussioner med shiitisk polemisk ton under perioder har förts samt *Systerskapsforumet* som är öppet för både sunniter och shiiter.

Utanförskap, försvenskning och globala utmaningar

Företrädare för den shia-muslimska samarbetsorganisationen i Sverige berättar att de upplever att de som shia-muslimer underskattas i samhället. Bland annat upplever de att de inte syns i media. ”När *Uppdrag granskning* granskar muslimer är det bara sunniter som granskas och det sunniter gör och säger ses som representativt för all islam” säger en företrädare vi intervjuat. Inte heller finns de representerade i politiken upplever de. Inom socialdemokratin finns genom Socialdemokrater för tro och solidaritet (tidigare broderskapsrörelsen) en tradition av samarbete med muslimska organisationer. Men det tycks då alltid handla om sunniter och vad vi vet så omfattar detta samarbete inte någon enskild shiitisk representant eller någon shia-muslimsk organisation (se till exempel Cato och Otterbeck 2011). Det finns heller ingen praktiserande shia-muslimer bland de muslimer som finns i riksdagen. SSTs lågt tilltagna siffra för bidragsberättigande medlemmar upplevs i detta sammanhang som ett av många uttryck för en mer generell känsla av att vara åsidosatt.

För församlingen i Jakobsberg har det blivit en högt prioriterad fråga att hitta sätt att komma in i och bli accepterade i det svenska samhället. Man är mån om att framhåll att man ser sig som svenska medborgare med lojalitet till det svenska samhället. Ayatollah Sistani har bland sina påbud för immigranter (*fatawi al-moktaribin*) givit en fatwa i vilken han deklarerar att det är *haram* (alltså förbjudet) att bryta mot de lagar och regler som gäller i det land där man befinner sig. I diskussioner

23 http://www.dvv.se/index.php?option=com_content&view=article&id=107&Itemid=186 (besökt 2013-04-25).
24 http://www.imamalicenter.se

har detta påbud exemplifierats med lagbrotten att jobba svart och att inte ha på sig säkerhetsbälte. Dessa förseelser, har den inflytelserike ayatollahn understrukit, är alltså inte bara förbjudna enligt svensk lag, utan också, för de shia-muslimer som följer honom i Sverige, ett brott mot sharia.[25]

Som ett sätt att följa detta påbud och att motverka det utanförskap som många medlemmar tycks uppleva har många församlingar initierat en slags försvensknings process av de shiitiska miljöerna i Sverige. Församlingen i Jakobsberg tycks i sammanhanget vara tongivande och inte minst dess ungdomsorganisation al-Hadi framstår som pådrivande. Under de senaste åren har denna församling till exempel medvetet satsat på att göra sin verksamhet mer tillvänd mot det svenska samhället. Bakgrunden till detta är, enligt församlingens administrationschef Aqeel Hameed, att man upplevde att många av församlingens yngre medlemmar levde ett sorts dubbelliv där verksamheten i församlingen framstod som helt avskild från det liv många levde ute i samhället. Samtidigt betonar andra församlingar att deras medlemmar inte har några problem att vare sig tala eller förstå arabiska och därför finns det inget större behov av att anpassa och införa det svenska språket som det språk som talas i moskén.

Men flera av de yngre medlemmarna i församlingen i Jakobsberg uttryckte också ett behov av att tydliggöra att de är *svenska* muslimer och att de vill vara både svenskar och muslimer. Många ville därför göra en tydlig skillnad mellan kultur och religion och de reagerar mot att församlingen blivit en sorts kulturförening för bevarandet av föräldrarnas kultur. Liknande tendenser återfinns även bland sunni-muslimska ungdomar som också vill göra en åtskillnad mellan vad som uppfattas vara religion och kultur. Att rena islam från så kallade kulturella komponenter tycks därför vara ett genomgående drag i västvärlden, ett faktum som flera ledande forskare på islam och muslimer i Europa har indikerat i sin forskning (Se Roy 2004 för Europa och Karlsson Minganti 2007 för Sverige).

Bland de svenska shia-muslimerna finns också en upplevelse att man inte alltid har nått fram med det budskap man velat förmedla till det omgivande samhället. I samband med de första *ashura*-processionerna som genomfördes i Stockholm var det till exempel många förbipasserande som trodde att man demonstrerade till stöd för Saddam Husayn. Med tanke på det förtryck som Saddam Husayn utsatte Iraks shiiter för var detta missförstånd särskilt enerverande. Därför är det till exempel enligt representanter för den shiitiska organisationen al-Walaa i Göteborg viktigt att också dela ut svenskspråkig information i samband med publikt firande av shiitiska högtider. Risken att bli missförstådd tycks också vara det främsta skälet till varför vissa shiitiska grupper (till exempel i Trollhättan) väljer att inte organisera några publika manifestationer av shiitiska högtider.

För att tydligare nå fram till omvärlden och för att motverka ungdomarnas upplevelser av dubbelhet har församlingen i Jakobsberg därför genomfört en rad reformer för att närma sig det omgivande samhället. En viktig del har bland annat varit det sätt församlingen presenterar sig själv utåt. I broschyrer och på hemsidan är numera svenska det första språk som möter läsaren. De andra verksamhetsspråken (främst arabiska och persiska) finns, men aldrig som det förvalda alternativet. På hemsida deklareras också att församlingen ser som en av sina uppgifter att bidra till integrationen av sina medlemmar i det svenska samhället.[26] Man ser också till att bjuda in svensktalande talare på de utbildningsdagar och konferenser som församlingen anordnar. Den programvara som församlingen använder för att sköta administrationen på kansliet är också på svenska och inte på arabiska som tidigare var fallet. Ovan nämnda syster- och broderträffar samt al-Qudskonferenserna har också hållits på svenska under de senaste åren. Men återigen är det viktigt att påminna sig om att andra församlingar har valt andra strategier och al-Walaa i Göteborg har till exempel endast information på arabiska på sin hemsida.

Mest anmärkningsvärt i Jakobsbergsförsamlingens försvenskningsarbete är kanske att de specialbeställt så kallade *sawad* med svensk text. *Sawad* (arabiska: ”svarta”) eller *parcham* (persiska) är en sorts kaligrafibeprydda flaggor som i shiitisk tradition används för att dekorera moskéer och andra samlingslokaler i samband med åminnelsehögtider (inte minst åminnelsen av Imam Husayns martyrdöd under Muharam). Texten på dessa flaggor består av hyllningar till shia-islams tidiga ledare och är traditionellt skriven på arabiska även utanför arabisktalande områden (till exempel i Indien). Men för att minska gapet mellan verksamheten och det omgivande samhället har församlingen i Jakobsberg nu beställt flaggor med svensk text för dessa rituella sammanhang.

[25] Se till exempel http://www.sistani.org/index.php?p=831716&id=11&pid=960 (besökt 2013-06-03).
26 http://www.imamalicenter.se/sv/om-oss

Ovan beskrivna processer har dock inte gått helt konfliktfritt och frågorna har ofta väckt kontroverser bland shia-muslimer. Församlingen i Jakobsberg intar här den mest samhällstillvända positionen. I Stockholm utgör till exempel församlingen i Alby (som inte tillhör ISS) en mer konservativ och hemspråksorienterad motpol. Al-Walaa i Göteborg kan sägas representera samma inställning. I ett större perspektiv förefaller försvenskningsprocessen vara tydligt kopplad till ett generationsskifte. För ungdomar i till exempel ungdomsföreningen al-Hadi är svenska det förenande språket och den gemensamma nämnaren för medlemmarna som annars kan ha sin bakgrund i länder som Pakistan, Irak, Iran och Libanon.

Frågan om försvenskning och ”tillpassning” kan också knytas till en vilja att nå ut externt på ett nytt sätt. Till exempel säger Aqeel Hammed att de i hans församling ” har funderat över hur vi kan börja presentera shia för någon som inte vet någonting”. Speciellt viktigt har det varit att kunna ”presentera kärnan” i religionen. Kärnan enligt Hameed är kärlek. ”Profeten sa att allt kommer från kärlek”, berättar han och framhäver att det gäller att motverka den vanliga föreställningen att muslimer är terrorister.

Den nya utåtvända verksamheten märks bland annat genom att mer allmänt hållna budskap inkluderas i de publika ashura-processionerna som har hållits i ett flertal svenska storstäder under de senaste åren (jfr Moss 2008 för Storbritannien). Shia-islam och Imam Husayns exempel har till exempel kommit att knytas till frågor som också handlar om mänskliga rättigheter och plikten att stå upp mot förtryck i allmänhet. Man har också prövat att servera kaffe och pepparkakor i samband med ashura-processionerna, men enligt uppgift bemöttes detta med skepsis från de flesta förbipasserande svenskarna.

En annan tradition som uppstått är att shia-muslimer ger blod i samband med ashura. Inspirerad av engelska församlingar (se van den Bos 2012:571-572) har Jakobsbergsförsamlingen försökt få blodbussen att komma till moskén i samband med ashura-firandet så att församlingsmedlemmarna skulle kunna ge blod. Blodbussen drog sig dock ur detta samarbete med hänvisning till att de inte får samarbeta med religiösa organisationer.

I en youtube-video producerad av ungdomsföreningen al-Hadi förklarar en ung man poängen med ashura med följande ord. ”Imam Husayn är en symbol för mänsklighet. Imam Husayn är kärlek, rättvisa och de förtrycktas röst … Imam Husayn är källan till den gudomliga kärleken hos människan” [27] I videon presenteras Karbaladramat som en uppgörelse i vilket det sanna islam försvarades mot hycklare som hade börjat korrumpera islam. Detta sanna islam beskrivs som en religion som värnar om hela mänskligheten. En tro som manar till kärlek till hela mänskligheten, till fred, rättvisa och jämlikhet. För att förstärka det faktum att shia-islam är en angelägenhet för alla människor har vissa församlingar samband med ashura processionerna utsett speciella informatörer som bärandes skyltar där det står ”fråga mig”. Dessa har till uppgift att ta kontakt med folk som ser processionen och förklara för dessa vad shia-islam och Imam Husayn står för. Informatörerna har också delat ut röda rosor till förbipasserande i samband med högtiden. De flesta plakaten som bärs pryds av allmänt hållna budskap av typen ”var aldrig en tyrann och lev aldrig under tyranni” eller ”Imam Husayn är en skola i rättvisa och kärlek”. De flesta skyltar är skrivna på svenska. Enstaka plakat har rört dagsaktuella konflikter, till exempel Gaza och det är fortfarande inte ovanligt att vissa flaggor pryds med texten *Ya Husayn* på arabiska (alltså: O Hussain).

Denna utåtriktade shia-muslimska verksamhet inte är unik för Sverige. I England har till exempel shia-muslimska grupper nyligen organiserat en annonskampanj i samband med ashura där bilder och påstådda citat från bland annat Mahatma Gandhi användes som exempel och illustrationer av Imam Husayns budskap (jfr Moss 2008). Van den Bos menar att medborgligt engagemang av den här typen blivit ett utmärkande drag för Shia-muslimer i olika delar av Europa. I Sveriges fall torde inspirationen framför allt kommit från engelska församlingar med vilka många svenska shia-muslimer har nära kontakter. Det är också viktigt att betona att utåtriktad verksamhet inte på något sätt är unikt för shia-muslimer. I Storbritannien har ett flertal olika muslimska grupperingar varit mycket aktiva i diskussionen om samhället och islams roll efter bombdåden mot Londons transportsystem den 7 juni 2005 och i de efterföljande oroligheterna (Stjernholm 2011). Att islam och muslimer i Europa har blivit ett politiserat diskussionsämne har flera forskare också kunnat visa i sina studier (Sunier 2009)

27 http://www.youtube.com/watch?v=P-RR7Rh6-1U

Samtidigt är det också tydligt att inom-islamisk polemik som bland annat har förstärkts av krigen i Irak och Afghanistan har kommit till Europa (se till exempel Moss 2008). De senaste åren har inneburit en ökad polemik mellan shiiitiska och sunnitiska muslimer internationellt. Så kallade salafistiska idéströmningars expansion upplevs vara en bidragande orsak till detta enligt våra informanter (för en diskussion om anti-shiitisk retorik bland sunni-muslimska teologer se Halldén 2011; Steinberg 2009). I Belgien attackerades till exempel en shiitisk moské av en grupp salafistiska våldsmakare och en imam dödades.[28] I Sverige har vi inga rapporter om liknande attacker, men församlingar i Göteborg vittnar om ett ökat hot mot shia-muslimer i Sverige.[29] I de norra stadsdelarna av Göteborg skall till och med ett flygblad ha spridits som uppmanat muslimer att döda shia-muslimer.[30] Vissa enskilda individer har också upplevt att de blivit trakasserade när de förrättat shiitisk bön i sunnitiska moskéer.[31] Utan ett mer representativt och mer omfattande material är det svårt att tala om geografiska skillnader, men det tycks som att konflikterna är större i Göteborg än vad de är i Stockholm enligt våra informanter.

Finns inte nedanstående (sid 23-28) utskrivet så finns det att hämta på SSTs hemsida www.sst.a.se

Referenser och Appendix

A – bokens sidhänvisningar	B - A4-versionens sidhänvisningar	
Appendix:	*A*	***B***
- Shia-församlingar i Sverige	*52*	**23**
- Sammanställning, ISS:s enkätundersökning våren 2013	*58*	**25**
- Shiitiska nätsidor	*66*	**27**
Referenser	*68*	**28**

28 http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-17346927

[29] Polisen i Göteborg uppger att de inte har några anmälningar avseende hets mot folkgrupp som specifikt rör shia-muslimska grupper. Enligt uppgifter från polisen finns det dock en farhåga att konflikten i Syrien påverkar grupperna i staden. Vidare nämns den stora iranska diasporan och Iran stöttar ju officiellt den alawitiska regimen i Syrien. Spänningsfältet mellan afghanska hazarerna visavi den afghanska majoritetsdiasporan kan också innebära en viss ökad hotbild. Den allmänna bedömningen är dock att de som bor här, med få undantag, är tämligen sekulariserade och att läget rent allmänt kan sägas vara lugnt enligt uppgifter från Peter Backenfall, personligt e-mail till Göran Larsson 2013-05-29.

[30] Eftersom vi inte har sett kopior på denna text är det omöjligt för oss att uttala oss om budskapet och eventuella avsändare. Men år 1991 utfärdade den Saudiske teologen ‘Abdallah bin Jibrin en fatwa som menade att shiiter var polyteister och att det därför var legitimt för andra muslimer att döda shia-muslimer. Om denna fatwa se Steinberg 2009, s. 15.

31 Shiitisk bön skiljer sig i vissa detaljer från sunnitisk, bland lägger shia-muslimer pannan mot en ”bönesten” gjord av lera.

Appendix

Appendix och referenser till boken *Shiamuslimer i Sverige – en kortfattad översikt* av Göran Larsson och David Thurfjell. Boken finns att ladda ned på www.sst.a.se under fliken *material*.

SHIA-FÖRSAMLINGAR I SVERIGE

Sammanställt av Max Stockman 2013-04-05

Medlemsförsamlingar i ISS:

***** Antal medlemmar rapporterat till SST 2011

Namn på församling	Med-lem-mar*	Övrig tillgänglig information
Svenska Islamiska Unionen, Datavägen 2B, 175 43 Järfälla	13 050	Säte för ISS, har tillgång till stor egen lokal, betjänar både arabisktalande och persisktalande
Nordic Islamic Center, Ålgrytevägen 151, bv, 127 31 Skärholmen	270	
Association of Islamic Union, Serenadvägen 3, 752 61 Uppsala	600	
Religion och kulturhus, Danmarksvägen 6A, 582 31 Linköping	450	
Ahl Al-Beit kulturcenter, Box 13050, 713 00 Örebro	436	*ahl al-beit* är arabiska (”husets folk”) och syftar till Profeten Muhammeds familj.
Islamiska föreningen, 4:e Tvärgatan 55, 802 82 Gävle	450	
Al-Zahraa Förening, Magasinsgatan 10, 504 35 Borås	185	
Al-Welaa (*Al-Walaa*), Box 2119, 424 02 Angered	384	Föreningen bildades 1992/1993 under namnet El Mustafa, men ombildades 1997. Arabiska är det dominerande språket. *Al-Welaa* syftar till den arabiska frasen ” Al Wala' Wal Bara' vilket brukar översättas som att närma sig det som Gud uppskattar och avhålla sig från det som Gud förbjuder.
Al-Hadi kulturförening, Stålgatan 1, 291 59 Kristianstad	221	*Al-Hadi* syftar till den tionde av de tolv shiitiska imamerna: Ali al-Hadi (”Ali Vägledaren”)
Al-Zahraa förening, Jonas Wenströmsgatan 11, 724 66 Västerås	700	*Al-zahraa* är arabiska (”den skinande”) och syftar till Profeten Muhammeds dotter Fatima som var gift med Ali, som senare blev kalif.
Irakiska kultur och ungdomsföreningen, c/o al Jaafar, Vasavägen 12, 352 61 Växjö	800	
Al Amin Kulturförening, Elektravägen 29, 126 30 Hägersten	500	*Al-Amin* är arabiska (”den pålitlige”) och syftar till Profeten Muhammed.
Södra dalarnas islamiska kulturcenter, Eriksgatan 10, 774 31 Avesta	235	
Libanesiska Föreningen, c/o M Abbas, Oxhagsgatan 86, 561 50 Husqvarna	330	
Shia församling, Kärrhöksgatan 34, 556 12 Jönköping	97	Tillhör bohri-grenen

Al Rasool Föreningen, c/o J A Hussain, Kungsmarkenvägen 101, 371 44 Karlskrona	400	*Al-Rasool* är arabiska (”sändebudet”) och syftar till Profeten Muhammed.
Libanesiska Kulturföreningen, Västanforsgatan 21, 214 50 Malmö	330	
Shiitiska Församlingen, Ramelsvägen 131, 213 69 Malmö	700	
Irak kultur Center, Hammaregatan 64, 603 63 Norrköping	550	
Ahlol-beyt förening, c/o Majid Ali, Torsviksvägen 19, 663 41 Hammarö	190	
Islamiska Al-Zahra, Skjulstagata 5, 632 29 Eskilstuna	350	
Arabiska Familjesällskapet, Rännabanan 10, 252 30 Helsingborg	1 500	
Arabiska Vänskapsföreningen, Luxorgatan 10, 591 33 Motala	264	
Irakiska föreningen, c/o K Habeeb, Lillgräckegatan 13, 116, 451 72 Uddevalla	258	
Yas Föreningen, Box 36009, 400 13 Göteborg	416	Persisktalande församling
Al-Zahraa Kulturcenter, Lextorpsvägen 7, 461 63 Trollhättan	165	
Al-Hawraa Zainab, Gjutformsgatan 6, 721 33 Västerås	680	*Al-Hawraa Zainab* syftar till Kalifen Ali och Fatimas dotter Zainab
Ahl Beyt Al-Rasul, Hagvägen 9c, 642 32 Flen	260	*Ahl Beyt Al-Rasul* är arabiska (”husets folk tillhörande Profeten”) och syftar till Profeten Muhammeds familj.
Al-Haidriu förening, Fjärdholmsgränd 6-8, 127 43 Skärholmen	1 220	
Al-Rasol, c/o Habib, Verkstadsgatan 18, 352 46 Växjö	350	
Al-Noor, Storås industrigata 6, Angered		*Al-Noor* är arabiska och betyder ”ljuset”.
Månenföreningen, Vattentornsgatan 26, 424 37 Angered		
Al-Hassan Kulturförening, Industriga 23, 291 36 Kristianstad		*Al-Hassan* syftar till Kalifen Alis förste son Hassan

Medlemsförsamlingar i andra riksorganisationer:

Trollhättan Muslim Shia, Lextorpsvägen 976, 461 65 Trollhättan (FIFS)	580	Uganda/asiatiska-shiiter samt med en ökad andel arabisktalande grupper; talade språk urdu, gujarati, arabiska och svenska. Tillhör *khoja*-gruppen
Märsta Muslim Shia, Box 3103, 195 03 Märsta (FIFS)	188	Uganda/asiatiska-shiiter. Tillhör *khoja*-gruppen
Jönköping Shia Muslim, Box 8032, 550 08 Jönköping (FIFS)	68	Uganda/asiatiska-shiiter. Tillhör *khoja*-gruppen
Mariestad Muslims Association (FIFS)	148	Uganda/asiatiska-shiiter (Bohri-grenen)
Al-Zahraa islamiska församling, Åldermansvägen 3, 145 57 Norsborg (SMF)	1800	
Al-Menahil Kulturförening, c/o A H Al-Sharkarji, Färnebog 64, 2 tr, 123 42 Farsta (SMF)	1754	

Antal Shia-församlingar totalt i IS-förbunden:	***39***
Inrapporterat antal medlemmar:	***30879***

SAMMANSTÄLLNING
ISS enkätundersökning våren 2013

Den sammanställning som presenteras på de följande 2 sidorna är resultaten från en enkätundersökning som Islamiska Shiasamfunden i Sverige (ISS) genomfört på uppdrag av SST. Undersökningen genomfördes av Haider Ibrahim och årterges här i obearbetad form för att ge en bild av hur shia-församlingarna upplever sin situation

A -**Så många shiamuslimer uppskattar respektive församling att det finns i Sverige**

B- **Hur ser församlingen på shia-muslimernas situation i Sverige**

Namn på församling, ort	**A**	**Församlingens verksamhet**	**B**
Svenska Islamiska Unionen, Järfälla	30 000	Gemensam bön (varje dag), Fredagsbön, Koranlektioner, gudstjänst, födelsedags-firande för islams 14 heliga personer, sorge-ceremonier, underhållning och utbildning för familjer och ungdomar, seminarier och konferenser med olika teman som behandlar muslimernas situation i Sverige.	Positiv bild! Vi tror att shiamuslimernas integration förbättras med tiden. Det krävs mer kontakt med berörda myndigheter för att utveckla integrationen.
Nordic Islamic Center, Skärholmen	30 000	Fredagsbön dessutom barn- och kvinnoträffar. Föreläsningar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar.	
Association of Islamic Union, Uppsala	30 000	Samlingar 2 ggr i veckan dessutom kvinnoträff. Föreläsningar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar.	
Religion och kulturhus, Linköping	30 000	Firar högtider i våra lokaler. Föreläsningar året runt, bönesamlingar samt undervisning och träffar för kvinnor och barn.	Bättre och bättre
Ahl Al-Beit kulturcenter, Örebro	50 000	Fredagsbön, bönekvällar på torsdagar, kvinnoträffar varje fredagkväll, barnundervisning på söndagar	Det finns en ljusare framtid, vi är nöjda
Islamiska föreningen, Gävle	35 000	Vi har program under hela året, föreläsningar under Ramadan, Muharram och under Imamernas födelse- och bortgångdagar.	Vi har det bra men behöver mer stöd för att integrera shia-muslimer in i det svenska samhället
Al-Zahraa Förening, Borås	30 000	Samlingar 2 ggr i veckan dessutom barn- och kvinnoträffar en gång vi veckan. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar.	
Al-Welaa (Al-Walaa), Angered	100 000	Samlingar 2 ggr i veckan dessutom kvinnoträffar en gång vi veckan. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar.	
Al-Hadi kulturförening, Kristianstad	25 000	Året runt samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångsdagar. Barnundervisning på lördagar och söndagar.	
Al-Zahraa förening, Västerås	50 000	Fredagsbön, olika träffar och aktiviteter	Vi är hoppfulla och nöjda
Irakiska kultur och ungdomsföreningen, Växjö	60 000	Religiösa aktiviteter torsdagar och fredagar (bönesamlingar), Barnundervisning på lördagar och söndagar. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångsdagar	
Al Amin Kulturförening, Hägersten	40 000	Olika aktiviteter: Ramadan, fredagsbön, Muharram-firande, torsdagskvällar, arabiska undervisning, ungdomsaktiviteter, kvinno-träffar, familjerådgivning, koran-undervisning, etc	Vi är en nyetablerad grupp och det finns fördomar mot oss. Vi hoppas att det blir bättre i framtiden.

Södra dalarnas islamiska kulturcenter, Avesta	50 000	Samlingar minst 2 ggr i veckan. Föreläsningar med besökande imamer under Imamernas födelse- och bortgångdagar.	Bra!
Libanesiska Föreningen, Husqvarna	25 000	Fredagsbön, föreläsningar, koran-undervisning för barn samt kvinnoträffar	Bättre och bättre men det förekommer mycket fördomar.
Shia församling, Jönköping	25 000	Samlingar 2 ggr i veckan. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar.	Vi behöver mer stöd för att integrera oss i det svenska samhället.
Al Rasool Föreningen, Karlskrona	120 000	Samlingar 2 ggr i veckan dessutom barn- och kvinnoträffar några gånger i månaden. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar.	Det blir bättre och bättre men arbetslös-heten är hög hos den äldre generationen.
Libanesiska Kulturföreningen, Malmö	25 000	Vi har inga regelbundna aktiviteter just nu pga. lokalbrist men under Ramadan och Muharram har vi en lokal bokad.	Bättre och bättre
Shiitiska Församlingen, Malmö	70 000	Bönesamling varje dag, särskild bönsamling torsdag kväll, undervisning på lördag och söndag. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångsdagar.	Vi hoppas på bra framtid men just nu förekommer mycket fördomar i Malmö.
Irak kultur Center, Norrköping	35 000	Bönesamlingar, föreläsningar och undervisning för barn	
Ahlol-beyt förening, Hammarö/Karlstad	50 000	Samlingar 2 ggr i veckan dessutom barn- och kvinnoträffar.	Det blir bättre och bättre.
Islamiska Al-Zahra, Eskilstuna	40 000	Vi har köpt egen stor lokal och har mycket aktiviteter: bönesamlingar, föreläsningar samt kvinno- och barnträffar	Det blir bättre och bättre. Men vi behöver mer stöd för att integrera oss i det svenska samhället.
Arabiska Familjesällskapet, Helsingborg	70 000	Vi har egen lokal och mkt aktiviteter, träffar nästan dagligen i moskén.	Det blir bättre och bättre.
Arabiska Vänskapsföreningen, Motala	120 000	Samlingar 2 ggr i veckan dessutom barn- och kvinnoträffar en gång vi veckan. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar	Det blir bättre och bättre.
Irakiska föreningen, Uddevalla	25 000	Fredagsbön dessutom barn- och kvinnoträffar en gång vi veckan. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar.	Vi har det bra i Sverige
Yas Föreningen, Göteborg	60 000	Bönesamlingar, föreläsningar, undervisning för barn	Vi är nöjda
Al-Zahraa Kulturcenter, Trollhättan	30 000	Ingen verksamhet pga lokalbrist	
Al-Hawraa Zainab, Västerås	40 000	Undervisning för barn 3 ggr i veckan. Föreläsningar på torsdagskvällar. Vuxenutbildning på lördagkvällar. Kvinnoträffar 4 ggr i månaden.	Vi lever i frihet och trygghet men det förkommer fördomar mot oss
Ahl Beyt Al-Rasul, Flen	70 000	Bönesamlingar, föreläsningar, aktiviteter för barn och kvinnor	
Al-Haidaria förening, Skärholmen	50 000	Bönesamlingar nästan varje dag. Barn- och kvinnoträffar.	Det behövs större satsningar på ungdomar och den äldre generationen och integration i svenska samhället.
Al-Rasol, Växjö	50 000	Bönesamlingar dessutom kvinnoträff. Föreläsningar vid Imamernas födelse- och bortgångdagar.	Vi behöver mer stöd för att integrera oss i det svenska samhället.
Al-Noor, Angered	50 000	Regelbundna bönesamlingar samt barn- och ungdomsaktiviteter. Större samlingar vid Imamernas födelse- och bortgångsdagar.	Vi behöver mer stöd för att integrera oss i det svenska samhället.
Månenföreningen, Angered	50 000	Bönesamlingar på torsdagar och fredagar. Föreläsningar på Imamernas födelse- och bortgångsdagar.	Bättre och bättre men det förekommer mycket fördomar.

SHIITISKA NÄTSIDOR

- Al-Hadi Ungdomsförening http://www.al-hadi.se/v3/
- Den Väntades Vänner – Må Allah påskynda Imam Mahdis (AJ) återkomst http://dvv.se/
- IslamPortalen.se http://www.islamportalen.se/
- Islamopedia.se http://islamopedia.se/
- Duaa.se http://duaa.se/
- Sunnah.se – ”I GUDS sändebud har ni ett gott föredöme” (33:21) http://sunnah.se/
- MinHijab.nu http://minhijab.nu/
- Azan.se - Kallelsen till Allah http://azan.se/
- Profeten.nu http://profeten.nu/
- ImamAli.se http://imamali.se/
- Fatima Zahra (A) – Världens kvinnors mästarinna http://fatimazahra.se/
- Iman Hassan (A) – Den givmilde av Ahl al-Bait (A) http://imamhassan.se/
- Imam Sajjad (A) – Tillbedjarnas mästare http://imamsajjad.se/
- Imam Mahdi http://imammahdi.se/
- IslamsLjus.se – Ljus over ljus http://islamsljus.se/
- Karbala.se – Varje dag är Ashura, varje land är Karbala http://karbala.se/
- DVV Kultur http://dvvkultur.se/
- DVV-UNG http://dvvung.se/
- Islamopedia.se http://www.islamopedia.se/
- Imam Ali Islamic Center (IAC Sweden) http://www.imamalicenter.se/ (Järfälla)
- Nahjul Balagha (*Notering*: Hemsida för shiitisk bok) http://www.nahj.se/’
- Systerskap.com http://systerskap.com/
- Systerskapsforumet – En mötesplats för kvinnor med intresse för att diskutera islam http://systerskap.com/forum/
  Notering: Forumet är öppet för alla kvinnor (muslimer och icke-muslimer) med intresse att diskutera islam, samt för muslimer från olika riktningar inte bara shia-muslimer. Flertalet aktiva verkar tillhöra sunni men kontaktpersonen för forumet är shia-muslim.

RREFERENSER

Abdulhussein, Mustafa (1995) Burhānuddīn, Sayyidnā Muḥammad” i John L. Esposito (red.) *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, Vol. 1. Oxford: Oxford University Press, ss. 237-238.

Aneer, Gudmar (2001) Här vårdar man sina persiska traditioner - om sufiskolan MTO Shahmaghsoudi i Göteborg. I David Westerlund (red.) *Levande Sufism*. Falun: Nya Doxa, ss. 204-221.

van den Bos, Matthijs (2011) European Shiism? Counterpoints from Shiites organization in Britain and the Netherlands. I *Ethnicities*, Vol. 12, No. 5, ss. 556-580.

Brückner, Matthias (2009) Schiitische Gemeinschaften im deutschen webspace. I Mattias Brücker och Johanna Pink (red.) *Von Chatraum bis Cyberjihad. Muslimische Internetnutzung in lokaler und globaler perspektive*. Würzburg: Ergon Verlag, ss. 95-132.

Bunt, Gary (2003) *Islam in the Digital Age: E-jihad, Online Fatwas and Cyber Islamic Environments*. London: Pluto Press.

Calder, Norman (1982) ”Khums in Imāmī Shīā jurisprudence, from the tenth to the sixteenth centur A.D., *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Vol. 45, No. 1, ss. 39-47.

Cato, Johan (2012) *När islam blev svenskt. Föreställningar om islam och muslimer i svensk offentlig politik 1975-2010*. Lund: Lunds universitet.

Cato, Johan och Otterbeck, Jonas (2011) Aktivt medborgarskap bland muslimer. I Peiter Bevelander, Christian Fernández och Anders Hellström (red.) *Vägar till medborgarskap*. Lund: Arkiv förlag, ss. 71-86.

Chelkowski, P. (2013) Taziya, *Encyclopaedia of Islam*, Second edition. Brill Online, 2013.

Fazlhashemi, Mohammad (2008) *Vems islam. De kontrastrika muslimerna*. Stockholm: Norstedts.

Fazlhashemi, Mohammad (2011) Shiitisk politisk idétradition. I Göran Larsson och Susanne Olsson (Red.) *Islam och Politik*. Lund: Studentlitteratur, ss. 65-92.

Flaskerud, Ingvild (2012) *Visualizing belief and piety in iranian Shiism*. London: Continuum.

Gleave, Robert (2007) Conception of Authority in Iraqi Shiism: Baqir al-Hakim, Hairi and Sistani on Ijtihad, Taqlid and *Mardja*iyya, *Theory, Culture & Society*, Vol. 24, No. 2, ss. 59-78.

Halldén, Philip (2011) al-Zarqawis anti-shiitiska retorik. I Göran Larsson och Susanne Olsson (Red.) *Islam och Politik*. Lund: Studentlitteratur, ss. 45-63.

Halldén, Philip (2012) Jihad-salafitisk koranutläggning och tillämpning. Några exempel. I Jonas Otterbeck och Leif Stenberg (red.) *Islamologi. Studiet av en religion*. Stockholm: Carlssons, ss. 111-132.

Hjärpe, Jan och Sune Persson (2007) Den islamiska republiken Iran. I Rutger Lindahl (red.) *Utländska politiska system*. Stockholm: SNS Förlag (Tolfte upplagan), ss. 386-420.

Hylén, Torsten (2007) *Husayn, the Mediator: A structural analysis of the Karbalā drama According to Abū Jafar Muhammad b. Jarīr al-Tabarī* (d. 310/923). Uppsala: Uppsala universitet.

Islam – guide till föreningar. Göteborg: Göteborgs stad. Hämtad från www.islamguiden.com/ovrigt/islam_guide.pdf

Karlsson, Pia och Svanberg, Ingvar (1995) *Moskéer i Sverige. En religionsetnologisk studie i intolerans och administrativ vanmakt*. Uppsala: Svenska kyrkan (Tro & Tanke 1995:7) .

Karlsson Minganti, Pia (2007) *Muslima. Islamisk väckelse och unga muslimska kvinnors förhandlingar om genus i det samtida Sverige*. Stockholm: Carlssons.

Larsson, Göran (2011) >>Vänd nu ditt ansikte mot den heliga Moskén<<. I Susanne Olsson och Simon Sorgenfrei (Red.) *Perspektiv på islam. En vänbok till Christer Hedin*. Stockholm: Dialogos, ss. 131-136.

Litvak, Meir (2011) *The Sunna and Shia history division and ecumenism in the Muslim Middle East.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Lindmark, Ulla (1984) Muslimska ugandier i Trollhättan. En studie av islams betydelse vid mötet mellan invandrare och det svenska samhället. I *Nord-Nytt. Nordisk tidsskrift for folkelivsforskning*, Nr 20, ss. 15-27.

Lönnaeus, Olle (2010) Frågor och svar om valet i Irak, *Sydsvenskan* 2010-03-26.

Milani, Mohsen M. (1992) The transformation of the Velayat-e faqīh institution: From Khomeini to Khamenei, *The Muslim World*, Vol. LXXXII, No. 3-4, ss. 175-190.

Momen, Moojan (1985). An introduction to Shi'i Islam: the history and doctrines of Twelver Shi'ism. New Haven: Yale University Press.

Moss, Dana (2008) Imam Hussayn is Love: Individualization of Shia Practices in Britain. I *ISIM Review*, No. 22 (Autumn 2008) ss. 44-45.

Nanji, Azim A. (1995) Aga Khan. I John L. Esposito (red.) *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, Vol. 1. Oxford: Oxford University Press, ss. 44-45.

Olsson, Tord, Özdalga, Elisabeth & Raudvere, Catharina (red.) (1998). *Alevi identity: cultural, religious and social perspectives*, November 25-27, 1996. Richmond: Curzon.

Pedersten, Marianne Holm (2012) Shai-Muslimske ritualer blandt irakiske kvinder i København, *Din: Tidskrift for religion og kultur*, Nr 1, ss. 66-90.

Peterson, Daniel C. (1995) Ismāīlīyah. I John L. Esposito (red.) *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, Vol. 2. Oxford: Oxford University Press, ss. 229-340.

al-Rahim, Ahmed H. (2005) The Sistani factor, *Journal of Democracy*, Vol. 16, No. 3, ss. 50-53.

Rahimi, Babak (2012) Democratic authority, public Islam, and Shii jurisprudence in Iran and Iraq: Hussain Ali Montazeri and Ali Sistani, *International Political Science Review*, Vol. 33, No. 193, ss. 193-208.

Rippin, Andrew (2012) *Muslims their religious beliefs and practices*. London & New York: Routledge.

Roy, Olivier (2004) *Globalised Islam: The Search for a New Ummah*. London: Hurst & Compay.

Sachedina, Abdulaziz (1995) Khojas. I John L. Esposito (red.) *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, Vol. 2. Oxford: Oxford University Press, ss 423-427.

Skovgaard-Petersen, Jacob (1992) Telegrafen og nymånen: syriske og ægyptiske fataer om en vestlig opfindelse, *Chaos. Dansk-norsk tidsskrift for religionhistoriske studier*, no. 17, ss. 57-75.

Sorgenfrei, Simon (2009) Iftar hos familjen al-Baghdadi. I Jenny Berglund och Simon Sorgenfrei (red.) *Ramadan – en svensk tradition*. Lund: Arcus, ss. 152-163.

Soueid, Mahmoud (1995) Islamic Unity and Political Change. Interview with Shaykh Muhammad Hussayn Fadlallah, *Journal of Palestine Studies* XXV no 1, ss. 61-75.

Steinberg, Guido (2009) Jihadi-Salafism and the Shiis: Remarks about the Intellectual Roots of anti-Shiism. I Roel Meijer (Ed.) *Global Salafism: Islams New Religious Movement*. London: Hurst & Company, ss. 107-125.

Stjernholm, Simon (2011) Politisk sufism i England. I Göran Larsson och Susanne Olsson (Red.) *Islam och Politik*. Lund: Studentlitteratur, ss. 29-44.

Sunier, Thijl (2009) *Beyond the Domestication of Islam: A Reflection on Research on Islam in the European Societies*. Amsterdam: Vrije Universiteit.

Svahn, Clas. (2010) 36.000 irakier röstade i Sverige, *DN* 2010-03-07.

Thurfjell, David (1999) ”Shia”, i Ingvar Svanberg and David Westerlund (eds.), *Blågul Islam? Muslimer i Sverige*, Religionshistoriska forskningsrapporter från Uppsala, nr 13. Nora: Nya Doxa

Thurfjell, David (2008) ”Shiitisk islam” i Ingvar Svanberg and David Westerlund (red) *Religioner i Sverige*. Stockholm: Dialogos.

Thurfjell, David (2008) ”Ismailitisk islam” i Ingvar Svanberg and David Westerlund (red) *Religioner i Sverige*. Stockholm: Dialogos.

Thurfjell, David (2008) ”Daudi Bohri islam” i Ingvar Svanberg and David Westerlund (red) *Religioner i Sverige*. Stockholm: Dialogos.

Veccia Vaglieri, L. (2013) ”Fadak”, i *Encyclopaedia of Islam*, Second Edition. Brill Online, 2013.

Westerlund, David (red.) (2001). Levande sufism. Nora: Nya Doxa

Westin, Charles (1990) *Encounters: The Uganda Asians in Sweden*. Stockholm: Stockholm.

Intervjuer

Akan, Tahir, ordförande för Sveriges Muslimska Förbund/kordinator för den muslimska andligavården i Stockholm, 2013-05-23 (Intervjuare: Göran Larsson)

Govani, Hassanain, ordförande al-Hadi, Märsta, 2013-04-23 (Intervjuare: David Thurfjell)

Hakim Ullahi, Shaykh, imam Imam Ali moskén i Jakobsberg, 2013-04-22 (Intervjuare: David Thurfjell)

Hameed, Aqeel, administrationschef Svenska islamiska unionen. Jakobsberg, 2013-04-22 (Intervjuare: David Thurfjell)

Hussein, Zakir, sekreterare ISS, Jakobsberg, 2013-04-22 (Intervjuare: David Thurfjell)

Ibrahim, Haider, ordförande ISS, Stockholm, 2013-04-25 (Intervjuare: David Thurfjell)

Razi Master, Safdar (imam) och Semeer Panjwani (styrelseledamot), Trollhättan, 2013-06-09 (Intervjuare: Göran Larsson)

Tahsin, Omran och Yazin Tahsin, Al-Walaa förening, Göteborg 2011-04-23 (Intervjuare Göran Larsson)

Göran Larsson och David Thurfjell:
Shiamuslimer i Sverige – en kortfattad översikt
SST:s skriftserie, nr 3

Nämnden för statligt stöd till trossamfund Box 14038
16714 Bromma
Tel 08-453 68 70, fax 08-453 68 29
info@sst.a.se, www.sst.a.se

Form: Peter Carlsson, Formulare Skriv- & Projektbyrå
Tryck: Markaryds grafiska, Markaryd
ISBN: 978-91-980611-3-0
Omarbetning till A4-format 2016: Inger Carnbo, SST